

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de studii strategice de apărare și securitate

dr. Marius Titi POTÎRNICHE

**TEORII ȘI CONCEPTE STRATEGICE –
EVALUAREA PROSPECTIVĂ A STRATEGIEI
MILITARE. VIITORUL STRATEGIEI MILITARE**

Studiu de specialitate

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

BUCUREȘTI, 2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POTÎRNICHE, MARIUS TITI

Teorii și concepte strategice - evaluarea prospectivă a strategiei militare : viitorul strategiei militare : studiu de specialitate / dr. Marius Titi Potîrniche. - București : Editura Universității naționale de Apărare „Carol I”, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-660-432-1

355

Copyright © 2020

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

- *Lucrarea face parte din Planul de cercetare științifică al Universității Naționale de Apărare „Carol I” și este distribuită conform reglementărilor în vigoare.*
- *Lucrarea a fost avizată în ședința Consiliului Științific al CSSAS; responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului.*

ISBN 978-606-660-432-1 (tipărit)

ISBN 978-606-660-433-8 (online)

CUPRINS

INTRODUCERE	5
CAPITOLUL 1	
TEORII ȘI CONCEPTE STRATEGICE	9
1.1. Federația Rusă – Continuitate.....	9
1.2. China – Stratagemă, filozofie și știință	25
CAPITOLUL 2	
EVALUAREA STRATEGIEI.....	31
2.1. Fundamente	31
2.2. Ipoteze și premise ale strategiei	35
2.3. Strategia	38
2.4. Strategia militară	46
2.5. Componenta asimetrică a strategiei.....	51

CAPITOLUL 3

STUDIUL STRATEGIEI	61
3.1. De ce vrem să studiem strategia	61
3.2. Predarea strategiei	70
3.3. Ce îi învățăm pe viitorii lideri.....	76
CONCLUZII	89
BIBLIOGRAFIE.....	93

INTRODUCERE

Fundamentale pentru o teorie a strategiei militare sunt claritatea și înțelegerea acestora fără ambiguități. Pentru acest studiu, modul de proiectare a cercetării și metodologia folosită integrează elemente din elaborarea conceptelor, analiza conținutului și teoria de bază. Acest aspect este subliniat de natura problemei cercetării și de dovezile avute la dispoziție. Strategia militară a fost cercetată de către practicieni ai războiului și deopotrivă de savanți. Scrierile unor gânditori marcanți despre strategie, care au deschis analele istoriei militare, conțin multe concepte analitice despre strategie, de înaltă calitate, derivate prin metodologia studiilor de caz.

Construcția teoriei și filozofia științei. În termeni simpli, o teorie este definită ca „un ansamblu sistematic de idei, de ipoteze, de legi și concepte care descriu și explică fapte și evenimente privind anumite domenii sau categorii de fenomene”.¹ Există mai multe metode de construcție a teoriilor. Cea mai simplă și probabil cea mai cunoscută este metoda inductivă. Această metodă de construcție a teoriei începe cu observarea, în urma căreia anumite trăsături sunt deslușite și transpuse în teorie. Raționamentul este întrebuințat pentru a răspunde dacă observația este un caz particular sau un factor general, sau cum se încadrează observația într-un anumit scenariu, în încercarea de a da un anumit sens observației. Observațiile sunt analizate și integrate pentru a elabora o propunere din care pot fi trase anumite concluzii, constituindu-se astfel o teorie. În mod similar, prin studiile de caz, mulți istorici au folosit inducția pentru anumite evenimente, elaborând explicații pentru legături cauzale între evenimente, cu scopul de a răspunde la întrebările „cum” și „de ce”.

¹ ***, „Teorie”, *Dexonline*, URL: <https://dexonline.ro/definitie/teorie>, accesat la 10.11.2019.

Cele mai multe teorii despre strategia militară au fost elaborate folosind metoda inductivă asupra evenimentelor istorice. Totuși, în științele sociale, procesul ideal nu este întotdeauna necesar, practic sau chiar posibil. În cazul cercetării în cadrul unei anume teorii, nu are sens să fie reinventată roata de fiecare dată. Mai mult, dacă toate cercetările ar fi conduse folosind doar metoda inductivă, ar rămâne problema compilării cunoștințelor, lăsând disciplinele și mai fragmentate și mai haotice decât erau.

Deducția este deseori opusul inducției. Deducția, ca metodă, începe cu o premisă a istoriei, după care folosește argumentul logic pentru a arăta că concluzia este adevărată dacă premisa este adevărată. *Conceptele* sunt inima construcției teoretice. O bună parte a activității teoretice este preluată pentru clarificare de către concepte. Construcția unei teorii necesită definirea conceptelor care să fie clare și concise în timp ce stabilește granițele dintre „ce este” și „ce nu este” conceptul în discuție. Definiția folosită în acest studiu este aceea că un concept „este unitatea de bază a gândirii. Se poate spune că avem un concept despre A când putem distinge A de ceea ce A nu este.”² Acesta este un mod de a formula un concept, acela de a stabili teoria care să identifice proprietățile de bază sau premisele unui concept. La aceasta metodă de formulare a unui concept mai trebuie adăugate și criteriile pentru construcția unui „concept bun”, iar ele ar putea fi:

- familiaritatea – Cât de familiar este conceptul, este pentru un public larg sau pentru mediul academic?
- rezonanța – Termenul ales reverberează în rândul audienței?
- claritatea – Cât de scurt este termenul și are el o listă de atribute bine definite?
- coerența – Cât de logic sunt prezentate exemplele și atributele?

² Giovanni Sartori, “Guidelines for concept analysis”, în *Concepts and Method in Social Science* (coordonatori) David Collier și John Gerring, New York, Routledge, 2009, p. 135.

- diferențierea – Cât de diferite sunt exemplele și atributele față de alte concepte similare? Cât de restrâns și de operațional este conceptul?

- profunzimea – Cât de multe proprietăți comune sunt împărtășite de exemplele aflate în procesul de definire?

- utilitatea teoretică – Cât de util este conceptul în cadrul unui domeniu mai larg?³

- formularea unui concept este un pas important în elaborarea unei teorii.

Scopul acestui studiu este de a prezenta sub o altă formă teoria strategiei militare. Următoarele întrebări au stat la baza acestuia: Ce este strategia militară? Care sunt elementele de bază ale strategiei militare contemporane? Cum elementele de bază ale strategiei militare relaționează între ele? Ce alte concepte ar putea influența strategia? Cum se raportează strategia la diferite tipuri de războaie? Cum pregătim viitorii strategii?

Studiul este limitat la conceptul de strategie militară și la necesitatea educării și pregătirii personalului militar pentru înțelegerea acestui concept. Conceptul de strategie este folosit, în principal, pentru definirea strategiei militare și clasificarea acesteia. Conceptul de strategie este, de asemenea, discutat pentru că el permite înțelegerea modului de conectare a mijloacelor cu scopurile, care sunt transpuse în nivelul războiului și care includ nivelul strategic, operativ și tactic.

Însemnătatea. Acest studiu este un pas important pentru promovarea strategiei ca știință și nu ca o enigmatică artă a geniilor și, sperăm, pentru o analiză în cadrul instituțiilor cu rol în pregătirea viitorilor strategii. Viitorul strategiei este în mâna celor care au pregătirea intelectuală și talentul necesar pentru a se numi „strategii”. Studiul se dorește a fi un ghid pentru practicienii strategiei ajutând la formularea unei strategii mai bune și pentru educatorii acestora.

³ John Gerring, „What Makes a Concept Good? A Critical Framework for Understanding Concept Formation in the Social Sciences”, *Polity* 31, nr. 3/1999, p. 357.

CAPITOLUL I

TEORII ȘI CONCEPTE STRATEGICE

1.1. Federația Rusă – Continuitate

În ce privește strategia militară rusă, actualii conducători militari citează în mod excesiv foști strategii, cum ar fi Alexander Svechin⁴, care spunea că „este destul de dificil să prevezi împrejurările războiului, fiind necesar să exersezi o anumită direcție strategică pentru fiecare război, și fiecare război reprezintă un caz particular ce necesită stabilirea unei logici specifice și aplicarea unui anumit model.”⁵ De asemenea, Alexander Suvorov⁶ remarca faptul că „liderii trebuie să acționeze conform circumstanțelor și mereu să o facă prompt”.

În stabilirea unei logici particulare, se dorește ca știința să prevadă (sau să se facă o analiză a situației strategice viitoare) pe baza situației strategice curente și a unei evaluări a corelației forțelor cu cele două situații, ceea ce reprezintă o specialitate a militarilor ruși. Nu este un model standard de urmat. Activitățile militare ale Federației Ruse sub președinția lui V. Putin au urmat această logică,

⁴ N.A.: Alexander Andreyevich Svechin (17 August 1878, Odessa – 28 July 1938) a fost un lider militar, scriitor militar, instructor și teoretician, autor al cărții „Strategia”, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Andreyevich_Svechin, accesat la 01.11.2018.

⁵ Valeri Gerasimov, „The Value of Science in Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying Out Combat Operations”, *Military-Industrial Courier Online 2013*, URL: http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/Military_Review_20160228_art008.pdf, accesat la 26.11.2019.

⁶ N.A.: Aleksandr Vasilievici Suvorov, (n. 24 noiembrie 1729, Moscova; d. 18 mai 1800), a fost al patrulea și ultimul Generalisim rus (fără a-l pune la socoteală pe Stalin). El a fost unul dintre puținii generali din istorie care nu a pierdut niciodată o bătălie. Este faimos pentru manualul său de tactică militară „Știința victoriei”. Au rămas celebre maximele sale: „Instruiește-te din greu, luptă ușor” și „Glonțul e un prost, baioneta este de treabă”, URL: https://ro.wikipedia.org/wiki/Aleksandr_Suvorov, accesat la 01.11.2018.

după cum fiecare intervenție militară a fost diferită. În Estonia a fost un atac cibernetic, în Georgia a fost planificată o intervenție precedată de un exercițiu militar la graniță înainte ca intervenția să înceapă, în Crimeea și Ucraina s-a folosit un surogat de referendum întreținut de o campanie propagandistică locală care a fost îndreptată împotriva Occidentului și a unor instituții internaționale (NATO, UN, EU).

Mai departe, este clar că în era informațională liderii ruși înțeleg că „ambiguitatea strategică” poate deveni un instrument politic cheie, un aspect vital al laturii nonmilitare a războiului și strategiei militare. Acest lucru se poate aplica la anumite acțiuni militare (de exemplu, Rusia a contraatacat pe tema doborârii avionului MH-17, contaminând probele de la locul prăbușirii și prin blocarea accesului investigatorilor la locul tragediei, făcând imposibilă într-un fel blamarea Rusiei de către comunitatea internațională) sau manipularea comunicațiilor strategice prin stabilirea unui referendum în Crimeea și estul Ucrainei și prezentându-l mai apoi ca fiind „dorința poporului”. Prin intermediul presei internaționale, mesajul lui Putin ajunge și la populația din alte zone și induce suspiciune în această audiență.

Înțelegerea și folosirea termenului de strategie diferă de la țară la țară. Scopul unui plan strategic este de a obține un avantaj strategic prin folosirea judecăților analitice pe baza unui cumul de factori. Pentru analiștii străini implicați în analizarea strategiei ruse pare dificil de găsit un concept care să fie numit „rusesc”. Este posibil ca occidentalii să fie parte a problemei pentru această dificultate. Analiștii străini au sugerat câteva concepte de „paie” pentru gândirea strategică actuală a Rusiei. Hibrid, ambiguu sau nonliniar, toate vin în minte imediat ca mijloace pentru a descrie strategia rusă. Aceste concepte sunt generate de analiștii occidentali privind modul în care Rusia desfășoară acțiunile de luptă, după care aplică termenul (în mod normal este unul occidental) pentru a-l descrie. Nu trebuie să aplicăm un tipar general pentru a înțelege strategia rusă. Mai mult, mulți jurnaliști ruși au împrumutat termenii occidentali și îi folosesc pentru a vorbi despre acțiunile militare ruse, adâncind și mai mult confuzia.

Totuși, când citim revistele militare rusești devine clar că ofițerii și analiștii militari ruși nu folosesc termenii occidentali atunci când discută despre strategia rusă, bazându-se mai mult pe conceptele proprii. Începând cel puțin cu anul 2005, termenii „indirect” și „asimetric” au fost folosiți deseori pentru a descrie strategia. Un alt concept, pentru care este o legătură directă între generalii Alexander Suvorov și Alexander Svechin pe de o parte și Valeri Gerasimov⁷ pe de altă parte, este acela că strategia depinde de circumstanțe (Suvorov) și are o logică proprie deplină (Svechin/Gerasimov). Gerasimov a adăugat conceptul de acțiuni nonliniare la gândirea strategică. De aceea, pare că există o oarecare continuitate în gândirea strategică rusă care trebuie recunoscută ca atare. Termenii occidentali nu sunt printre ei.

Definiția oficială a strategiei în cărțile și enciclopediile de specialitate bineînțeles că înregistrează strategia rusă ca fiind foarte consistentă și tradițională, atâta timp cât definiția nu s-a schimbat de-a lungul anilor. Aceste elemente sunt prezente în definițiile oficiale sau cele influențate de istorie și în scrierile militare. Ele includ în primul rând două concepte specifice, unul care pune împreună previziunea/prognoza și altul, corelația forțelor. Lucrările lui Suvorov, Svechin și altor câțiva ofițeri cu renume în ce privește logica și importanța gândirii strategice sunt, de asemenea, de interes. Teoreticienii ruși contemporani descriu strategia de astăzi ca fiind nonmilitară, indirectă și asimetrică. Ei mai spun că strategiile diferă în funcție de conflict. Ele pot varia de la problemele cibernetice (Estonia) la folosirea unor forțe atipice (Estul Ucrainei) sau forțe convenționale (Georgia).

În primul rând sunt câteva elemente ce țin de tradiție sau istorie care ajută cititorul străin să înțeleagă strategia rusă. Definițiile standard din enciclopediile militare descriu strategia ca fiind o

⁷ N.A.: Valery Vasilyevich Gerasimov (n. 8 septembrie 1955) este un general rus, actualul șef al Statului Major General al Forțelor Armate ruse și primul locțiitor al ministrului apărării, începând cu anul 2012.

componentă a artei militare care planifică și conduce operațiile strategice. Această definiție militară oficială s-a schimbat puțin în ultimele decade de la trecerea de la Uniunea Sovietică la Federația Rusă. De exemplu, *Manualul ofițerului de stat major din 1971*, *Dicționarul enciclopedic militar din 1983* și *Enciclopedia militară din 2003*, demonstrează acest lucru.

Manualul ofițerului de stat major din 1971

Manualul descrie strategia ca fiind o diviziune a artei militare care investighează principiile pentru pregătirea și ducerea războiului ca atare, precum și a campaniilor. Este un instrument direct al politicii și este comun pentru toate ramurile serviciilor unei țări în contextul unei strategii militare unificate. Strategia are aspecte teoretice (principiile de planificare pentru luptă, sprijinul logistic, controlul forțelor și pregătirea teritoriului) și practice (întrebări specifice despre pregătirea și desfășurarea diferitelor acțiuni de luptă).⁸ Mai departe, strategia este descrisă ca o teorie științifică care elaborează metodele și formele fundamentale ale forțelor armate la nivel strategic și care produce principiile de bază ale ducerii războiului. Teoria strategică influențează doctrina militară și în același timp strategia implementează doctrina direct în elaborarea planului de luptă și pregătirea țării pentru război. Pe timp de război, doctrina militară este cumva în fundal, atâta timp cât considerațiile de ordin politic și militar au rolul principal, în funcție de situație. În consecință, războiul sau lupta armată este guvernată de strategie și nu de doctrină.⁹

Dicționarul enciclopedic militar din 1983

Dicționarul enciclopedic militar din 1983 a stabilit că strategia militară a Uniunii Sovietice este determinată de politicile partidului

⁸ S. N. Kozlov (coordonator), *The Officer's Handbook*, Ministry of Defense Publishing Company, Moscow, 1971, publicat în engleză de către United States Air Force, 1971, pp. 57-58.

⁹ *Idem.* 12, p. 65.

aflat la putere și exercită o influență inversă asupra politicii. Sarcinile sale sunt formulate prin constituția Uniunii Sovietice. Strategia militară este interconectată cu doctrina militară națională și este definită ca fiind o parte componentă a artei militare aflată în vârful ierarhiei acesteia și cuprinde teoria și practica pregătirii țării și forțelor armate pentru război, planificarea și ducerea operațiilor strategice și a războiului în general. Teoria strategiei militare cercetează modelele, mecanismele și natura războiului, maniera și metodele sale de desfășurare. Ea formulează atât principiile teoretice ale planificării, cât și modul de pregătire pentru desfășurarea operațiilor strategice și a războiului ca întreg. Punctele principale ale strategiei militare sovietice erau următoarele: îndrumare și direcționare de către partidul comunist a organizării apărării naționale, dezvoltarea sistemului militar organizațional, întrebuințarea strategică a forțelor armate sovietice, luarea deciziilor cu privire la obiectivele strategice, folosirea cu precădere a acțiunilor ofensive pregătite cu minuțiozitate, determinare și concentrarea efortului principal pe axele și sectoarele cele mai importante, abilitatea de a selecta tipul operațiilor strategice în conformitate cu situația și folosirea acestora în diferite combinații.¹⁰

Strategia militară sovietică constă din interconectarea operațiilor aeriene, amfibii, navale, terestre de nivel strategic. În timp ce operațiile ofensive sunt considerate ca principalul tip de operație, strategia sovietică recunoaște și rolul important al apărării. În final, strategia sovietică evoluează în conformitate cu schimbările militare și politice ce au loc în arena globală.

Enciclopedia militară din 2003

În Enciclopedia militară din 2003, ministerul apărării al Federației Ruse arăta că „strategia se bazează pe evaluarea statului și tendințele situației politico-militare, obiectivele stabilite din punct de vedere științific, principiile, sarcinile și instrucțiunile, cerințele

¹⁰ *Idem* 12, p. 712.

obiective și capacitățile actuale de funcționare efectivă și dezvoltare a sistemului militar național”.¹¹ Enciclopedia enumeră nouă aspecte teoretice și practice ale strategiei militare la începutul secolului XXI:

1. natura probabilă a războaielor în era modernă și prevenirea acestora prin mijloace militare;
2. obiectivele și misiunile forțelor armate în război și în operațiile militare strategice;
3. mijloacele necesare de ducere a acestora;
4. conținutul, metodele și condițiile de pregătire pentru ducerea războiului în general și formele diferite ale acțiunilor strategice;
5. planificarea strategică pentru întrebuințarea forțelor armate în război și a altor genuri de armă și servicii;
6. fundamentele strategice, psiho-morale, tehnice și de sprijin logistic ale forțelor armate;
7. conducerea forțelor armate pe timp de pace și război;
8. încadrarea în cerințele strategice pentru compunerea forțelor armate și pregătirea economiei naționale, a populației și a teritoriului pentru război;
9. viziunea strategică a statului conducător sau a coaliției și capacitatea de a pregăti, desfășura și duce un război și de a conduce acțiuni militare de nivel strategic.

Sarcinile strategiei militare sunt determinate de politica și economia țării, unde politica determină obiectivele războiului, pregătirile pentru război, mobilizarea resurselor precum și mijloacele și metodele de ducere a războiului, pentru a include și crearea condițiilor politice interne și externe favorabile pentru strategia militară. Economia se dezvoltă prin politică și servește politicii, dar are și un efect invers asupra politicii, atâta timp cât agențiile guvernamentale pot folosi studiile militare pentru a rezolva probleme de pregătire și ducere a războiului. Legătura dintre strategia militară și economie „se manifestă prin faptul că economia creează bazele pentru

¹¹ Sergey B. Ivanov, *Voennyi Entsiklopedicheskiy Slovar' (Military Encyclopedic Dictionary)*, 2003, Moscow Military Publishing House, vol. 7, p. 675.

dezvoltarea forțelor armate și determină compoziția lor cantitativă și calitativă”.¹² Adaptarea la progresele tehnologice creează condițiile favorabile pentru dezvoltarea strategiei. La rândul ei, strategia are un efect invers asupra economiei, atâta timp cât aceasta din urmă trebuie să țină seama de cerințele forțelor armate și de strategie.¹³

Strategia militară este de asemenea strâns legată de doctrina militară și, de fapt, este ghidată de aceasta. Efectul revers al strategiei asupra doctrinei este acela că deducțiile teoretice ajută la structurarea doctrinei militare. Ceea ce este important este faptul că fiecare stat își definește propria strategie militară în concordanță cu constituția, legislația proprie, situația, capacitățile și condițiile geografice. Strategia militară a Federației Ruse este revizuită pentru a reflecta schimbările politico-sociale, economice și schimbările în plan militar și depinde de balanța de putere din lume, de mijloacele de ducere a luptei armate, precum și de alți factori. După desfășurarea unei analize asupra naturii viitoare a războiului, strategia analizează compunerea și obiectivele probabile ale părților în conflict, mijloacele de declanșare și de ducere a războiului folosind diferite categorii de armament, capacitatea forțelor armate de a susține operațiile strategice, intensitatea și scopul acțiunilor militare, posibila durată, recurența și consecințele războiului. Formularea măsurilor nonmilitare pentru evitarea războiului sunt, de asemenea, necesare. Prima sarcină de instruire strategică este planificarea strategică a modului de folosire a forțelor armate în război. Strategia militară trebuie să continue să dezvolte și să țină pasul cu schimbările situației politico-militare și capacitatea economică, tehnico-științifică și capacitățile militare pentru a servi scopurilor de apărare a țării.¹⁴

¹² *Idem*, 15.

¹³ *Idem*, 15.

¹⁴ *Idem*, 15.

Impactul gândirii obiective-subiective asupra strategiei

Există menționări ale termenului de „realitate obiectivă” și a celui de „îndrumare subiectivă” în câteva lucrări apărute în Rusia cu privire la gândirea strategică. Se discută de obicei în termeni generali și nu legat de strategie, cu unele excepții. În primul caz sunt discutate legile și factorii obiectivi (și nu realitatea obiectivă) în relație cu factori subiectivi. V. D. Sokolovsky, în lucrarea sa intitulată *Strategia militară sovietică* din anul 1968, arăta că „cunoștințele generale despre legile luptei armate fac posibil ca liderii militari să prevadă natura evenimentelor militare într-un viitor război și să folosească cu succes aceste legi în ducerea războiului, direcționând în mod rațional eforturile forțelor armate. Acesta este aspectul subiectiv al folosirii obiective a legilor luptei armate.”¹⁵ El mai arăta că „legile strategiei sunt obiective și se aplică în mod imparțial celor două părți aflate în conflict.”¹⁶

În *Gândirea militară rusă* din 1971, a apărut articolul cu titlul „Evoluția corelației dintre strategie, artă operativă și tactică” scris de generalul locotenent I. Zavyalov care analiza legile obiective și factorii subiectivi. El arăta că performanțele de luptă, caracteristicile tehnico-tactice ale armamentului din dotare și echipamentul de luptă influențează în mod obiectiv principiile artei militare. Totuși, în spatele fiecărui tip de echipament stă un om care determină modul și metodele de întrebuițare. Acesta este un factor subiectiv când examinăm corelarea dintre strategie, artă operativă și tactică. Luarea unei decizii necesită considerarea aspectelor cele mai avantajoase ale condițiilor obiective, decizia ideală fiind aceea care are maximă corespondență între factorii obiectivi și cei subiectivi. Este la latitudinea comandanților modul de evaluare și de luare în considerare a factorilor obiectivi și influența lor asupra acțiunii trupelor. Într-o referință cu privire la continuarea gândirii strategice generalul

¹⁵ V. D. Sokolovskiy, *Soviet Military Strategy* (tradus în limba engleză de: Crane, Russak, and Company Inc.), Third Edition, 1968, p. 9.

¹⁶ *Idem* 19.

locotenent I. Zavyalov arăta că factorii obiectivi cuprind capacitățile de luptă, corelația forțelor, caracterul probabil al acțiunilor adversarului, nivelul eșaloanelor strategice și operaționale care pot fi întrebuințate în interesul strategiei.¹⁷

Un alt autor, A. A. Paderin, scria în *Gândirea militară rusă* din 2006 cu referire la diverși factori obiectivi și subiectivi relevanți pentru strategia militară că, circumstanțele politice sunt cele importante.¹⁸ În alte lucrări s-a analizat procesul de gândire obiectiv-subiectiv și s-a sugerat o legătură cu strategia. În lucrarea lui Gayivoronskiy, *The Culture of Military Thought* din 1991 se trata realitatea obiectivă și îndrumarea subiectivă, autorul arătând că „trebuie acordată atenție interacțiunii dintre obiectiv și subiectiv. Realitatea înconjurătoare este obiectivă în timp ce cunoștințele și gândirea unei persoane sunt subiective.”¹⁹ Obiectivul și subiectivul interacționează prin mijloacele logice de analiză, sinteză, generalizare, etc. Un comandant trebuie să fie capabil să aplice în mod creativ cunoștințele sale teoretice la situațiile reale sau să își folosească intuiția. Doar prin creativitate, gândirea subiectivă poate influența strategia. Creativitatea produce ceva nou, de multe ori inexistent. De aceea arta militară devine un amestec de gândire creativă și activitate practică.²⁰ Mai departe, autorul a adăugat că „o previziune profundă și atentă a luptei depinde în mod direct cât de creativ sau cât de convențional acționează părțile în conflict, și măsura și modul în care folosesc stratagema, camuflajul operativ și tactic sau dezinformarea”.²¹ Se arată că legile științei militare nu sunt decât o imagine subiectivă a legăturilor obiective existente între diferite

¹⁷ I. Zavyalov, „Evolution in the Correlation of Strategy, Operational Art, and Tactics”, *Military Thought*, nr. 11, 1971, *Selected Readings from Military Thought* (în limba engleză), vol. 5, partea II, pp. 121-131.

¹⁸ A.A. Paderin, „Policy and Military Strategy: A Unity Lesson”, *Voennaya Mysl' (Military Thought)*, nr. 2/2006.

¹⁹ F.F. Gayivoronskiy, M.I. Galkin, (coordonatori), *Kultura Voennogo Myshleniya (The Culture of Military Thought)*, Moscow Military Publishing House, 1991, p. 12.

²⁰ *Idem*, 23, p. 34.

²¹ *Idem*, 23, p. 83.

aspecte ale războiului. O schimbare a uneia rezultă în ajustarea în altă parte. Practica militară se face simțită acolo unde are loc unitatea dintre obiectiv și subiectiv. Scopurile subiective determină metodele și natura acțiunilor lor. Cunoștințele sunt bazate pe experiența personală – nimeni nu poate învăța să înoate dacă nu intră în apă.²² De aceea, în dezvoltarea strategiei ruse, realitatea obiectivă ar fi reprezentată de situația în fața comandanților, iar îndrumările subiective de către abilitatea comandanților de a manipula în mod creativ factorii acelei realități, care pot include, și nu sunt limitați doar la ei, concentrarea forțelor în locul și la momentul potrivit, surpriza, interacțiunea trupelor, corelația forțelor și mijloacelor angajate, timpul și spațiul de angajare, schimbările sau salturile de la o condiție la alta, elementele întâmplătoare cunoscute ca factori de incertitudine, ritmul de atac, timpul pentru atingerea obiectivului, capacitățile de comandă și control, cercetarea, mijloacele de război electronic și cibernetic, sprijinul logistic, terenul, anotimpul și timpul de lumină, timpul probabil etc.²³

În anul 2000, generalul maior V. A. Zolotarev era editor principal al unei cărți de istorie a strategiei militare ruse. În această carte el a evidențiat un număr de probleme discutate mai sus. Ceea ce se sublinia cu adevărat legat de fosta gândire era faptul că, și după câteva decenii, modelul de bază pentru crearea strategiei nu se schimbase prea mult în Rusia, și asta în ciuda faptului ce predecesorul Federației Ruse, Uniunea Sovietică, dispăruse, făcând ca anumite reguli politico-militare și strategice să fie șterse. Schimbarea circumstanțelor politico-militare aduse de sfârșitul Războiului Rece a rezultat în regândirea aparentă a postulatelor strategice incontestabile. Inamicul devine partener, iar partenerii devin neutri sau un potențial inamic.²⁴ Și totuși modelele vechi au continuat să fie folosite.

²² *Idem*, 23, pp. 252, 255, 282.

²³ *Idem*, 23, pp. 170, 172.

²⁴ V.A. Zolotarev, *Istoriya Voennoy Strategii Rossii (The History of Military Strategy in Russia)*, 2000, Moscova, Kuchkovo Pole, pp. 497-501.

V. A. Zolotarev arăta că politica militară se corelează într-o situație concretă cu scopurile politice care se nasc din aceasta. O organizare militară este stabilită pentru o situație, se stabilește o doctrină militară și o strategie militară națională care sunt dirijate în conformitate cu politica. Caracteristicile speciale ale strategiei ruse includ originalitatea națională, sprijinul pe punctele forte naționale, un punct de vedere continental, folosirea direcționării periferice, neutralizarea secvențială a amenințărilor din vest, est sau sud, dezvoltarea proporțională a categoriilor de forțe cu accent pe forțele terestre, determinarea în ducerea acțiunilor de luptă, combinarea cu flexibilitate a formelor de ducere a acțiunilor de luptă sau de manevră.²⁵ Strategia militară include teoria și practica pregătirii țării și a forțelor armate pentru război precum și planificarea și ducerea războiului și conducerea unor operații strategice pe o scară mare. Teoria studiază legile și natura conflictului și metodele de ducere a acestuia cu scopul de a atinge scopurile politice. Cât privește activitatea practică, strategia militară ajută la determinarea misiunilor strategice în anumite condiții specifice și a forțelor și mijloacelor de întrebuințat. Strategia militară ajută la pregătirea forțelor, teatrului de operații, economiei și populației pentru război așa cum planificatorii percep situația. Capabilitățile inamicului sunt de asemenea analizate.²⁶

Strategia poate fi folosită pentru ducerea războiului sau pentru conducerea unor operații pe scară largă care diferă în amploare, conținutul misiunilor și modul particular de analiză. O strategie de război implică scopuri politico-militare de lungă durată, o listă de priorități pentru atingerea lor și forme și metode pentru pregătirea și desfășurarea acestuia (susținere logistică, desfășurarea organizațională, determinările politice, diplomatice, economice ale campaniei, zonele strategice și planuri de mobilizare economică și militară).²⁷ Strategia de conducere a operațiilor are legătură cu

²⁵ *Idem*, 28, pp. 6-8.

²⁶ *Idem*, 28.

²⁷ *Idem*, 28.

componentele războiului. Ea determină sistemul operațional de care au nevoie forțele armate ale statului atunci când desfășoară anumite acțiuni de luptă. Planurile sunt concepute pentru coordonarea eforturilor diferitelor genuri de armă ale forțelor armate, pentru pregătirea teatrului de operații și a problemelor de comandă și control.²⁸ Zolotarev a adăugat că strategia militară este formată acum sub un set complex de factori obiectivi și subiectivi, factorii politici fiind cei mai importanți. Pentru el, unii din factorii obiectivi acționează în direcții diametral opuse, unii adăugând un aspect de neclintit strategiei, alții introducând incertitudinea. Acești din urmă factori includ aspirațiile separatiste care au devenit mult mai exacerbate și o ciocnire a intereselor pe linia est-vest. Autorul mai arată că acești noi factori obiectivi implică o reorientare a multor concepte fundamentale ale strategiei militare pentru Rusia. Factorii subiectivi „de asemenea influențează și ei substanțial dezvoltarea contemporană a strategiei militare rusești, iar exemplele în acest sens arată că au o activitate decisivă.”²⁹ Printre cele câteva caracteristici distinctive ale strategiei militare ruse de-a lungul anilor, întrebuițarea sub diferite forme, tipuri și metode a operațiilor militare părea a fi cea mai relevantă, cea care sprijină aserțiunea generalului Gherasimov cum că „fiecare conflict are propria sa logică”. Acest lucru poate fi un rezultat direct al folosirii gândirii creative de a produce diferite forme, tipuri și metode de întrebuițare a forțelor armate în luptă. Cum va reuși Rusia să determine și să analizeze natura războiului trebuie studiat cu atenție de către analiștii militari, pentru că toate acestea vor rezulta în noi metode și proceduri pentru operațiile de nivel strategic.³⁰

Previziunile/prognoza și corelația forțelor

Enciclopedia militară rusă definește *previziunea* ca fiind „procesul de dobândire a cunoștințelor asupra unei posibile schimbări

²⁸ *Idem*, 28.

²⁹ *Idem*, 28, pp. 6-8, 497-501.

³⁰ *Idem*, 28, pp. 551-552.

în activitatea militară, determinarea unei perspective pentru o viitoare dezvoltare. Cunoștințele despre caracteristicile obiective și mecanismele războiului și analiza profundă a evenimentelor ce au loc într-o anumită situație specifică istorică constituie baza previziunii științifice.”³¹ În ce privește elementele legate de *prognoză*, trebuie spus că acestea sunt în număr de trei: predicția, planificarea și managementul. Complexitatea prognozei este determinată de risc, șansă și informațiile insuficiente despre inamic.³² Prognoza este definită ca fiind „determinarea științifică, justificată, a perspectivelor viitoare de dezvoltare a forțelor armate, echipamentului militar, artei militare, a cursului probabil de desfășurare a unui război și a rezultatului final al acestuia.”³³ Principalele domenii ale prognozei sunt strategia, nivelul operațional, tactica, economia militară și tehnologia militară. Acest termen mai este asociat și cu predicția.³⁴ Prognoza în arta militară depinde de trei lucruri: o bună înțelegere a naturii viitorului război, înțelegerea corectă a nivelului forțelor necesare pentru învingerea unui potențial inamic și înțelegerea nivelului resurselor necesare. Arta militară a unui comandant se manifestă prin abilitatea de a alege dintre diferitele metode și de a o găsi pe cea mai potrivită pentru fiecare caz în parte. Aici, confruntarea intelectuală este cea mai importantă, unde comandantul caută să controleze nu numai bătălia, dar și inamicul (controlul reflexiv).³⁵ Elaborarea unei corelări a puterii relative a devenit importantă. Este imperativ pentru comandanți „să dezvolte noi metode neconvenționale de control, forme și tehnici de instruire pentru un control eficient al luptei și care să ducă la victoria asupra unui inamic inteligent, puternic, profesionist și cu capacitate ridicată de acțiune pe câmpul de

³¹ N.V. Ogarkov (coordonator principal), *Voennyi Entsiklopedicheskiy Slovar' (Military Encyclopedic Dictionary)*, 1983, Moscova, Military Publishing House, p. 585.

³² *Idem*, 35.

³³ *Idem*, 35 p. 593.

³⁴ *Idem*, 35.

³⁵ Marius Potârniche, „Război liniar versus război hibrid”, *Gândirea Militară Românească*, nr. 1-2/2018, p. 10.

luptă”.³⁶ Un comandant nu ar trebui să fie dependent de nimic și să acționeze mereu prompt, conform circumstanțelor. Previziunea și prognoza asigură un control real al luptei. Confruntarea intelectuală, gândirea, este prima care are loc pe câmpul de luptă și aceasta este o armă puternică. Pe de altă parte, gândirea este la baza potențialului științific al unui stat și baza pentru planificarea dezvoltării.³⁷

Corelația forțelor este legată de planificarea strategică și este elaborată atât în perioada dinaintea războiului, cât și pe timpul ducerii acestuia. Corelarea determină planul pentru război precum și scopul strategiei și artei operaționale. În condiții de pace, determinarea și asigurarea corelației de forțe necesare este legată de dezvoltarea și implementarea unui program economic și organizarea militară fiind soluția la multe probleme teoretice și practice pentru o pregătire completă a forțelor armate pentru război.³⁸ Luarea unor decizii potrivite pentru desfășurarea operațiilor se poate face printr-o evaluare completă a forțelor luptătoare și determinarea celui mai optim raport de corelare a forțelor. Această evaluare include atât considerații cantitative, cât și calitative și, pentru evaluarea tehnică militară, include și factori de natură economică, socio-politici și spirituali. Determinarea corelației forțelor necesită o evaluare de ansamblu a tuturor capacităților.³⁹ Termenul de corelare a forțelor este definit de enciclopedia militară ca fiind un indicator obiectiv al capacității de luptă care face posibil să se determine gradul de superioritate al unei forțe asupra alteia. Calcularea corectă și estimarea relativă a capacității de luptă ajută la fundamentarea deciziilor, stabilirea în timp util a nevoilor pentru menținerea superiorității asupra adversarului în

³⁶ V.D. Ryabchuk, V.I. Nichipor, „The Role and Place of Forecasting and Foresight in the System of Planning Operations and Combined-Arms Battles”, *Voennaya Mysl' (Military Thought)*, nr. 10/2007, pp. 61-67.

³⁷ V.D. Ryabchuk, „Problems of Military Science and Military Forecasting under Conditions of an Intellectual-Informational Confrontation”, *Voennaya Mysl' (Military Thought)*, nr. 5/2008, pp. 67-76.

³⁸ S. Tyushkevich, „The Methodology for the Correlation of Forces in War”, *Military Thought*, nr. 6/ 1969, în *Selected Readings from Military Thought: 1963-1973* (în engleză), vol. 5, partea II, pp. 57-71.

³⁹ *Idem* 42, pp. 61-63.

raioanele selectate. Se determină prin compararea cantitativă și calitativă a caracteristicilor subunităților, unităților, unităților de arme întrunite și armamentului propriu și al inamicului. Se calculează pentru toate cele trei niveluri, strategic, operațional și tactic, pentru întreg teatrul de operații sau pe anumite direcții și raioane.⁴⁰ Definiția, deși destul de precisă, nu pătrunde adânc în conținutul conceptului. Pe lângă aspectele cantitative și calitative, este nevoie să se țină seama de anumiți factori destul importanți atunci când se face un calcul al corelației forțelor.

1. Chiar și o superioritate semnificativă nu reprezintă mai mult decât o oportunitate favorabilă. Rolul decisiv este jucat de calitățile comandantului și de abilitatea acestuia de a o exploata.

2. Cu forțele convenționale, corelația forțelor se schimbă de regulă foarte încet. Folosirea armamentului nuclear schimbă corelația forțelor imediat.

3. Sprijinul logistic la momentul oportun este cel mai important element în menținerea unei anumite corelații a forțelor.

4. Calea cea mai eficientă de a schimba corelația forțelor este prin acțiuni ofensive.

5. Comandanții și statul major trebuie să se pregătească din timp o previziune substanțială care să permită forțelor proprii să anticipeze evenimentele, fapt ce va ușura corectarea planurilor pe timpul ducerii acțiunilor de luptă.

6. Corelația forțelor este o funcție specifică timpului, atâta timp cât capabilitățile se schimbă în permanență pe timpul conflictului.

7. Metodele și mijloacele de folosire a factorului timp sunt interconectate cu elemente de surpriză care pot schimba corelația forțelor rapid când sunt întrebuințate în mod corect.

⁴⁰ N.V. Ogarkov (coordonator principal), *Voennyi Entsiklopedicheskiy Slovar' (Military Encyclopedic Dictionary)*, 1983, Moscow, Military Publishing House, pp. 691.

8. În plus la evaluarea cantitativă și calitativă a factorilor, comandanții pot de asemenea apela la factori care au capacitatea de a influența corelația factorilor.

9. Toți factorii de mai sus care au posibilitatea de a avea impact asupra corelației forțelor reprezintă oportunități obiective care sunt dependente de folosirea de către comandant a factorilor subiectivi pentru a câștiga un avantaj.

Rămâne destul de probabil ca strategii militare ruși să continue să folosească aceste metode de previziune și prognoză și de corelație a forțelor, dar sub ce formă și cât de mult este incert. Generalul Vladimir Gherasimov, șeful Statul Major al Forțelor Armate ruse, încă folosește acești termeni atunci când descrie cum trebuie alcătuită o structură de forțe armate eficientă și asta este dovada cea mai bună a continuității acestui concept în armata rusă. El arată că un contingent eficient depinde în mare parte de găsirea unei corelări optime a forțelor și mijloacelor armatei. O altă sarcină importantă este prevederea și evaluarea amenințărilor militare.⁴¹ De aceea, acest concept trebuie luat în calcul atunci când se analizează forțele adverse sau amenințările. Elementele noi, cum ar fi cibernetica, rachetele hipersonice, dronele etc. sunt acum parte a unei noi corelări a mijloacelor. De asemenea, de un interes particular este acum confruntarea intelectuală, ce a fost accentuată ca fiind de mai mare importanță decât confruntarea tehnică. Gândirea este de maximă importanță când se analizează modul în care strategia va fi formată și implementată.

⁴¹ V.V. Gerasimov, „The Role of the General Staff in the Organization of the Country's Defense in Accordance with the New Statue on the General Staff, Approved by the President of the Russian Federation”, *Vestnik Akademii Voennykh Nauk (Bulletin of the Academy of Military Science)*, nr. 1/2014, pp. 14-22.

1.2. China – Stratagemă, filozofie și știință

Chinezii au împărțit conceptul lor despre strategie în elemente fundamentale, de bază și teorie aplicată, bazându-se chiar și azi pe rădăcinile ancestrale ale cuvântului. De exemplu, în conducerea unui atac de război electronic împotriva unei rețele de calculatoare adverse prin intermediul rețelei unei alte țări, chinezii vor spune că ei caută să „ucidă cu ajutorul unei săbii împrumutate”.⁴² Acest exemplu de expresie culturală arată cum vechile tradiții au impact asupra gândirii strategice chineze actuale. Un aspect important al acestui mod de gândire este acela în care chinezii se străduiesc să impună adversarului să urmeze o anumită cale de raționament pe care ei o construiesc (seamănă izbitor de mult cu controlul reflexiv rusesc). Unul dintre cei mai influenți strategii militari contemporani, Li Bingyan, spunea că ei se străduiesc să ademenească un adversar superior din punct de vedere tehnologic, astfel încât el să adopte o strategie care să-l conducă spre înfrângere.⁴³

Când fac evaluarea caracterului culturii militare, învățații clasici chinezi ajung la un anumit stil militar care este exprimat ca „fiind buni la strategie și adepți ai folosirii metodelor indirecte”.⁴⁴ Un raport recent cu privire la cultura militară chineză arăta că „modul de gândire al savanților chinezi a fost, în esență, unul plin de înțelepciune, iar războiul, această confruntare plină de viață dintre oameni cu toate variabilele sale, această arenă cu toate trăsăturile unui joc, le-a asigurat cea mai bună scenă pentru a da frâu liber extraordinarei lor imaginații și creativități. Este adevărat că ei au dat o importanță mai mare esenței războiului, aducerii în prim-plan a aspectului subiectiv al războiului, a rolului dinamic jucat de oameni,

⁴² ***, *PLA Handbook*, URL: <https://www.dia.mil/FOIA/FOIA-Electronic-Reading-Room/FOIA-Reading-Room-China/FileId/122010/> accesat la 10.11.2019.

⁴³ Li Bingyan, „Applying Military Strategy in the Age of the New Revolution in Military Affairs”, în *The Chinese Revolution in Military Affairs*, (coord.) Shen Weiguang, New China Press, China, 2004.

⁴⁴ Wang Xingsheng, „Chinese Intellectuals Paying Close Attention to Military Issues: Tradition and Its Impact on Military Culture”, *China Military Science*, nr. 6/2002, pp. 23-27.

folosind strategia pentru a câștiga. Ei au fost cei care au militat pentru a nu folosi un anumit tipar, ci folosirea unor metode indirecte.”⁴⁵

Sun Tzu și Mao Tse-tung sunt probabil doi dintre cei mai respectați și citați strategii filozofi. În fiecare bibliotecă se găsește o copie a cărții *Arta războiului* și peste tot în lume se studiază cele 36 de stratageme despre război.⁴⁶ De asemenea, instituțiile militare de învățământ din lumea întreagă studiază scrierile lui Mao despre războiul de gherilă. *The Science of Military Strategy*, o compilație de eseuri ale unor academicieni de la Academia Chineză de Știință Militară, analizează strategia militară chineză din perspectivă istorică, culturală și contemporană în care încearcă să capteze esența gândirii strategice a lui Sun Tzu și Mao.⁴⁷ Interesant este faptul că această carte a apărut la doi ani după ce în armata chineză s-au schimbat principalele regulamente, ea oferind o privire despre modul în care noile prevederi influențează strategia. Echipa care a lucrat la acest proiect a încercat să scrie o lucrare teoretică ghidată de conceptele științifice marxiste despre război și strategie, având la bază situația militară națională. Lucrarea a combinat moștenirea și evoluția, reproducerea și inovația. S-a pus întrebarea dacă armata chineză are caracteristicile și trăsăturile timpurilor actuale, dacă poate juca un rol important în implementarea unor instrucțiuni cu privire la strategia militară în acest secol.⁴⁸ S-a ajuns la concluzia că în continuare, strategia militară chineză se va baza pe învățăturile lui Sun Tzu și Mao.

Conform definiției din *Enciclopedia Militară Chineză*, strategia este „judecarea analitică a unor anumiți factori cum ar fi situația internațională, ostilitățile din politica bilaterală, economia militară, știința, tehnologia și geografia, pe măsură ce ele se aplică în pregătirea

⁴⁵ *Idem* 6.

⁴⁶ Sun Tzu, *Art of War*, Oxford, UK, Oxford University Press, 1971.

⁴⁷ Peng Guangqian, Yao Youzhi (coord.), *The Science of Military Strategy*, (versiunea în limba engleză: “China: Military Science Publishing House, Academy of Military Science of the Chinese People’s Liberation Army”), 2005.

⁴⁸ *Idem*, 51.

și ducerea unei acțiuni militare. Este necesar să se studieze evenimentele și evoluția în prezicerea războiului, să se formuleze o strategie politică, să se definitiveze principiile și planul strategic, să se facă pregătirile pentru război și punerea în acțiune a directivelor referitoare la principiile și metodele de ducere a acțiunilor de luptă. Este util să se studieze incidența și evoluția în previzionarea/prognozarea războiului, să se formuleze strategia politică, principiile și planul strategic, efectuarea pregătirilor de război și punerea în aplicare a directivelor, actualelor principii și metode de ducere a războiului.⁴⁹

Regulamentul de luptă al ofițerului de stat major din armata chineză are la baza definiției gândirea lui Mao, care spune că strategia este un concurs de abilitate subiectivă între comandanții armatelor aflate în luptă, pentru a câștiga inițiativa și superioritatea prin manipularea unor condiții materiale.⁵⁰ Condițiile materiale includ nivelul atins de o țară cu privire la știință și tehnologie, bugetul apărării, locul de dispunere a forțelor, așezarea geografică etc. Abilitatea subiectivă este maniera în care comandanții folosesc ideile creative, inițiativa și alți factori pentru a manipula condițiile obiective în beneficiul lor.

Știința Strategiei Militare dă o definiție scurtă strategiei. Într-un capitol despre gândirea strategică, strategia este definită ca fiind „un plan general de pregătire și de direcționare pentru ducerea războiului”.⁵¹ În alte lucrări, chinezii fac referiri cu privire la definirea conceptului, la lucrarea lui Mao intitulată *Probleme de strategie în războiul revoluționar chinez* (1936) unde Mao definește strategia ca fiind „studiul legilor stării de război” și la Glosarul de termeni militari

⁴⁹ ***, Chinese Military Encyclopedia, Beijing, Junshi Kexue Chubanshe, iulie, 1997, index. vol. 3, p. 699.

⁵⁰ ***, *PLA Handbook*, URL: <https://www.dia.mil/FOIA/FOIA-Electronic-Reading-Room/FOIA-Reading-Room-China/FileId/122010/> accesat la 10.11.2019.

⁵¹ *Idem*, 54.

al Armatei Populare de Eliberare Chineză (1997).⁵² Într-una din cărțile sale, Mao definea strategia ca fiind „studiul legilor războiului ca atare”, cu alte cuvinte, strategia necesita luarea în considerare extensivă a diferitelor aspecte și etape ale războiului. În final, strategia este proiectată să abordeze problema legată de cine ia decizia, ce mijloace are la dispoziție și în ce scop pentru a atinge un anumit obiectiv. Această ultimă interpretare a strategiei este similară cu cea americană.

Factorii care afectează strategia

Autorii lucrării *The Science of Military Strategy* arătau că la determinarea strategiei, strategii trebuie să ia în considerare interesul național, puterea de război și potențialul adversarului pentru ducerea războiului. Factorii politici internaționali au de asemenea un rol important în determinarea strategiei. Aceștia pot include configurația politică internațională, coalițiile și alte organizații internaționale, intențiile strategice ale statelor importante și echilibrul de putere la un anumit moment. Mai mult, strategii chinezi trebuie să țină cont de influența și restricțiile politicii naționale. Atât politicile internaționale, cele naționale, cât și scopul strategiei militare sunt subiecte ale acestei politici.⁵³ De asemenea, ideile chineze țin cont de relațiile geostrategice, elementele geografice naturale (cum ar fi poziția statului, mărimea, resursele naturale) și elementele geografice umane. Relațiile geoeconomice, interesele conflictuale dintre state, religia și alianțele pot determina alinierea diferiților jucători.⁵⁴ Studiile strategice ar trebui să fie extensive și să privească războiul prin prisma

⁵² Mao Tse-Tung, „Problems of Strategy in China’s revolutionary war”, în *Selected Works of Mao Tse-Tung*, URL: <www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/mswv1_12.htm>, accessed 27 July 2007; Military Terms of the Chinese People’s Liberation Army.

⁵³ Peng Guangqian, Yao Youzhi (coord.), *The Science of Military Strategy* (versiunea în limba engleză: „China: Military Science Publishing House, Academy of Military Science of the Chinese People’s Liberation Army”), 2005.

⁵⁴ *Idem* 57, pp. 67-72.

unor aspecte și etape variate (spațiu, timp etc.).⁵⁵ În viziunea chineză, acestea sunt condiții obiective.

Știința strategiei

Punctul focal al conceptului mai larg al strategiei chineze este știința strategiei, care este considerată a fi știința militară care studiază principiile războiului, principiile de ducere a acestuia și principiile evoluției gândirii strategice. Știința strategiei relevă esența războiului și a strategiei, diferitele elemente obiective care influențează strategia, funcțiile de operare și principiile inerente care guvernează gândirea strategică și conducerea strategică pe timpul războiului.⁵⁶ Știința strategiei este o știință militară caracterizată de politică, antagonism, înțelegere, stratagemă, practică și prognoză. Această caracterizare este importantă din punct de vedere filozofic pentru că ea conține esența multor elemente de strategie chineze.

1. *Politica* este sufletul strategiei.

2. *Antagonismul*, cel mai probabil, se referă la contradicție și dialectică, la ideea că aceste concepte sunt întotdeauna în competiție unul cu altul, similar unui concept al lui Hegel care spune că un concept este convertit de conceptul său opus. La început este teza, apoi antiteza, rezultând sinteza.

3. *Înțelegerea* presupune o comparație a anumitor factori în relațiile internaționale sau a unor factori interni diferiți din China. Termenul definește o metodă cuprinzătoare pentru examinarea puterii statului. El diferă de termenul rusesc „corelația forțelor” pentru că necesită o analiză holistică a tuturor problemelor ce au impact asupra strategiei și puterii: economia, cultura, armata etc. Termenul de „înțelegere” este folosit în conjuncție cu puterea națională, puterea navală, interesele strategice, ținte strategice, beneficii strategice, război cibernetic, capacitatea de confruntare, organizarea sistemului național de apărare, eficiența sprijinului logistic și strategie națională.

⁵⁵ *Idem* 57, p. 9.

⁵⁶ *Idem* 57, p. 2.

Anumite instituții din China analizează an de an modul de înțelegere a puterii naționale în baza anumitor criterii. Acest obicei de a analiza anumite lucruri în mod holistic reprezintă o caracteristică principală a modului de evaluare strategică de către China.

4. *Stratagama* este probabil cea mai importantă caracteristică a științei strategiei pentru că înșelarea este expresia practică a strategiei. Cum am menționat, strategii militare chinezi din Antichitate erau clasificați în funcție de putere și stratagemă, dispoziție și capabilitate, tehnică și îndemânare.⁵⁷ Scopul puterii și stratagemei era „de a apăra statul de metodele ortodoxe și de a folosi forța prin metode neortodoxe” (nu ca în războiul asimetric). Strategii chinezi moderni sunt de partea puterii și stratagemei. Ei revendică faptul că știința strategiei este „o știință a înțelepciunii care însumează legile folosirii stratagemei” și arată că Cezar, prin modul de folosire a stratagemei, era mult mai important decât armatele sale, în timp ce Lenin credea că nu poate fi război fără stratagemă.⁵⁸ În contrast, strategii chinezi consideră teoriile occidentale despre strategie ca fiind dezordonate și mai puțin sistematizate.⁵⁹ Concentrarea stratagemei chineze pe înșelare accentuează această diferență de gândire.

5. *Practica* înseamnă că la bazele strategiei stau motive care au un fundament practic.⁶⁰ Acesta poate fi elementul cel mai slab din teoria strategiei chineze și asta pentru că, în ultimii ani, Armata Populară de Eliberare a Chinei a experimentat strategia doar la nivelul exercițiilor.

6. *Prognoza* este afirmată pe baza unei analize profunde a tuturor elementelor relevante și intențiilor și o înțelegere completă a condițiilor obiective și a unor simple analogii sau deducții.⁶¹

⁵⁷ *Idem* 57, p. 5.

⁵⁸ *Idem* 57, p. 27.

⁵⁹ *Idem* 57, p. 94.

⁶⁰ *Idem* 57, p. 26.

⁶¹ *Idem* 57, p. 28.

CAPITOLUL 2

EVALUAREA STRATEGIEI

2.1. Fundamente

Personalul militar care lucrează la nivelul cel mai înalt al sistemului militar și care se simte îndreptățit să poarte eticheta de „strateg” trebuie să înțeleagă câteva din elementele de bază pentru un bagaj intelectual de acest nivel.

Ce este războiul? Răspunsul la această întrebare este ușor de dat. Sensul principal a fost explicat în mod adecvat de către Clausewitz, care a spus că „războiul este un act de forță dus pentru a obliga inamicul să facă ceea ce ne dorim” sau „continuarea politicii cu alte mijloace”.⁶² Războiul are multe dimensiuni înainte de aspectul politic, dar esența sa eternă este bine explicată. Dacă forța nu este utilizată pentru scopuri politice, atunci nu este război. Poate fi un sport sau o crimă, un act banditesc într-o anumită cultură, dar nu război. Războiul este o amenințare, este actualitate, este un instrument al politicii.

În cel fel se schimbă războiul? Clausewitz susține că războiul este de natură obiectivă și subiectivă.⁶³ Natura obiectivă este dată de faptul că războiul este permanent și universal. „Climatul războiului”, de exemplu, este inalienabil de caracterul războiului indiferent de perioadă.” Climatul cuprinde „pericolul, efortul, incertitudinea și șansa”.⁶⁴ Prin contrast, natura subiectivă a războiului este mereu predispusă la schimbare, uneori într-un ritm foarte rapid, alteori mai

⁶² C. von Clausewitz, *On War*, M. Howard and P. Paret (eds and trans), Princeton, NJ, Princeton University Press, 1976.

⁶³ R. Aron, „The Evolution of Modern Strategic Thought”, în A. Buchan (coord.), *Problems of Modern Strategy*, Londra, Chatto and Windus, 1970, p. 25.

⁶⁴ B. Brodie, *War and Politics*, Macmillan, New York, 1973, p. 452.

încet. Indiferent de armamentul întrebuințat, de beligeranți sau de probleme, războiul este în mod distinctiv recunoscut ca atare. Războiul nu își poate schimba natura, iar acesta nu este un punct de vedere academic savant. Dacă se face confuzie între schimbarea caracterului războiului cu schimbarea naturii acestuia atunci vor fi încurajate întru totul așteptări nerealiste.

Cum sunt raportate la război studiile strategice? „Strategia ar fi nimic dacă nu ar fi pragmatică ... Peste toate, teoria strategiei este o teorie a acțiunii.”⁶⁵ Studiile strategice, și de aceea „strategii” (nu cei care practică și execută strategia), există pentru că există pericolul războiului. Ca niște persoane pragmatice, strategii care se ocupă pe timp de pace cu studiile de securitate își dau silința pentru a preveni războiul, în special prin descurajare, iar uneori prin îndemnare la pace.

Cum contribuie studiile strategice la planificarea apărării? Pentru că războiul este o trăsătură permanentă a istoriei umane, o realitate sau o posibilitate de durată, el trebuie tratat ca o condiție cu care trebuie să trăim, diminuată atunci când este posibil și evitată cu anumite costuri. Nu este o problemă care poate fi rezolvată. În mod particular, războiul poate fi studiat și probabil prevenit. Războiul nu are o anumită cauză generală. Dacă ar fi așa, o teză de doctorat scrisă pe această temă ar fi premiată cu premiul Nobel pentru pace. Războiul, ca și taxele, va fi mereu prezent, iar societatea trebuie să se pregătească să îi facă față. „Strategii” servesc cu mândrie și în mod onorabil politicienii pentru a îi ajuta să se pregătească cât mai bine pentru orice posibilă provocare.

Este istoria ciclică? Mulți savanți, incluzând aici și așa-numiții „strategi”, sunt de părere că suntem în era „noilor războaie” în contrast cu „vechile războaie” care par a se potrivi unei interpretări eronate a remarcabilei trinități a lui Clausewitz.⁶⁶ Acesta nu a pretins că războiul a fost rezultatul unei anume interacțiuni între „oameni ...comandant/armată și guvern”. Aceasta a fost a doua lui trinitate.

⁶⁵ B. Heuser, *Reading Clausewitz*, Pimlico, Londra, 2002, p. 12.

⁶⁶ C. Gray, *Modern Strategy*, Oxford, Oxford University Press, 1999, cap. 1.

Prima trinitate a fost pasiunea (violența, ura, dușmănia), șansa, probabilitatea și subordonarea unui motiv sau politici.⁶⁷ Astăzi suntem martorii a două transformări. Prima, este dată de transformarea sistemului militar ca urmare a tehnologiei informației, iar a doua, legată de transformarea războiului. Unii analiști militari nu sunt adepții ideii de „apariție a unor noi tipuri de războaie”, sau de transformarea culturală în idei și atitudine care se simte astăzi cu privire la ceea ce constituie viitorul război. Alți analiști consideră că atitudinile și comportamentul sunt dirijate foarte mult de context și de anumite necesități. Trebuie să spun că mulți dintre cei care se consideră strategii nu sunt pe deplin convinși că „noul război”, sau transformarea culturală în idei și atitudine pe care o identificăm azi, constituie esența viitorului războiului. Pentru un strateg, cred că atitudinile și comportamentul sunt dirijate foarte mult de context și de felul cum sunt percepute aceste necesități. Într-o eră lungă de pace, când o parte a lumii nu este amenințată serios de moarte și distrugere, cu marea majoritatea a conflictelor fiind interesate, avem libertatea de a ne da preferințelor noastre. Războaiele, dacă sunt purtate, ar trebui să aibă acordul Consiliului de Securitate al ONU, trebuie să fie scurte și încununate de succes, ar trebui să fie fără victime de ambele părți. Unii oameni privesc lumea de astăzi și văd o transformare culturală și politică a războiului și cred că văd un trend plin de speranță pentru viitor. De fapt, tot ceea ce văd este un context blând politic internațional și strategic. Istoria contemporană nu ne solicită și asta pentru faptul că suntem europeni, suntem crânceni și însetați de lupte pentru propria apărare. În concluzie:

1. Războiul va exista mereu, este o caracteristică permanentă a condiției umane.

2. Războiul este prin natura sa schimbător, de durată, dar are un caracter foarte variabil. Exemplele istorice sunt cele mai bune, deși pot fi ghiduri incomplete pentru viitor.

⁶⁷ F.C. Iklé „After Detection – What?”, *Foreign Affairs*, nr. 39, 1961, pp. 208-209.

3. Războiul neregulat dintre state și inamicii nonstatali poate fi forma dominantă de beligeranță pentru viitor, dar războiul intrastate, sub forma conflictului de mare putere va reveni în atenție. În timp ce noi ne concentrăm asupra ISIS și altor grupări de acest fel, următorul ciclu al ciocnirilor balanței de putere dintre SUA și China începe să se contureze.

4. Contextul politic este principalul, deși nu singurul, motor al incidenței și caracterului războiului. Peste toate acestea, războiul este un comportament politic, deși este condus prin mijloace militare.

5. Războiul este un comportament social și cultural, precum și unul politic. Ca atare el trebuie să reflecte caracteristicile comunităților care îl duc.

6. Războiul se schimbă într-un mod evolutiv liniar. Surprizele sunt posibile sau probabile.

7. Eforturile de a controla, limita sau regulariza războiul prin măsuri politice internaționale, legale, norme etice sau atitudini sunt bune de urmat. Totuși, beneficiul unor asemenea provocări va fi întotdeauna fragil.

Vremea conflictelor între marile puteri nu s-a stins încă. În afară de islamism, rivalitățile ideologice au încetat să otrăvească politicile globale, și dacă ne-am întoarce la triada letală a lui Thucydides: „teamă, onoare și interes”⁶⁸ am putea înțelege că: (1) din punct de vedere geopolitic, unipolaritatea de astăzi va fi înlocuită de balanța puterii bipolare. China, singură sau în alianță cu Rusia, poate construi și conduce o alianță hegemonică antiamericană; (2) dacă UE va înregistra un progres redus în ce privește problema statalității, NATO nu va supraviețui. Europa fără Marea Britanie va fi un actor geopolitic lipsit de însemnătate, cel mai probabil neutru, în lupta pentru dominație dintre SUA și China.

⁶⁸ Tyler Rischard Evans, „The Themes of Fear Honor and Interest in Thucydides”, *Peloponnesian War*, University of Utah, salt Lake City, Utah, decembrie, 2014.

2.2. Ipoteze și premise ale strategiei

Strategia este proactivă și anticipativă, dar nu predictivă. Strategia urmărește să promoveze sau să protejeze interesele naționale conform etapei de evoluție. În acest sens, trebuie să ia în considerare schimbarea și să facă ipoteze. Atât schimbarea, cât și ipotezele sunt delimitate de faptele existente și posibilitățile realiste. Strategia este clară despre ce sunt fapte, presupuneri și posibilități.

Strategia este subordonată politicii. Scopul politic domină toate nivelurile de strategie. Politica se asigură că strategia urmărește în mod adecvat scopurile într-o manieră acceptabilă. Cu toate acestea, dezvoltarea strategiei actualizează ideile politice; politica trebuie să se adapteze realităților mediului și limitelor puterii. Astfel, politica asigură ca strategia să urmărească obiective adecvate și strategia ajută politica asupra artei posibilului.

Strategia este subordonată naturii mediului. Strategia trebuie să identifice un echilibru adecvat între obiective, metodele de urmărire a obiectivelor și a resurselor disponibile în mediul strategic. Strategia trebuie să fie în concordanță cu natura mediului strategic.

Strategia menține o perspectivă holistică. Strategia este dezvoltată prin luarea în considerare aprofundată a situației strategice și a cunoștințelor despre natura mediului strategic. Analiza strategică evidențiază factorii interni și externi în strategia de mediu care ajută la definirea efectului strategic și a specificului obiectivelor, conceptelor și resurselor strategiei. Strategia reflectă o cunoaștere cuprinzătoare a ceea ce se întâmplă în mediul strategic și potențialul efectelor propriilor alegeri asupra eforturilor la nivel tactic, operativ și strategic.

Strategia creează o dilemă de securitate pentru strategi și pentru alții actori. Orice strategie, odată cunoscută sau implementată, amenință *statu-quo* și creează riscuri pentru echilibrul mediului strategic. Strategul trebuie să stabilească dacă scopul justifică riscurile inițierii acțiunii, iar alți actori trebuie să decidă dacă să acționeze și în ce mod.

Strategia se bazează pe ceea ce trebuie realizat și de ce trebuie realizat. Strategia se concentrează pe o stare finală preferată printre posibile stări finale într-un mediu dinamic. Oferă direcție pentru utilizarea coercitivă sau persuasivă a instrumentelor de putere pentru a atinge obiectivele specificate, creând astfel efecte strategice care duc la starea finală dorită. Strategul trebuie să înțeleagă natura mediului strategic, politica, și interesele națiunii pentru a determina ce efect strategic este necesar înainte ca obiectivele să poată fi determinate.

Strategia este o acțiune inerent umană. Este mai mult decât considerarea intelectuală a factorilor obiectivi. Rolul în apărarea sistemelor sociale și percepțiile culturale ale tuturor jucătorilor sunt importante în dezvoltarea și execuția strategiei.

Fricțiunea este o parte inerentă a strategiei. Fricțiunea nu poate fi eliminată, dar poate fi înțeleasă și analizată pe diferite niveluri.

Strategia se concentrează pe scopuri și cauze principale. Această concentrare face strategia adaptabilă și flexibilă. Strategia se învață din experiență și trebuie să fie o construcție suficient de largă și flexibilă pentru a se adapta evenimentelor care se desfășoară și la reacția adversarului. Strategia se concentrează pe cauzele și scopurile principale și se asigură că direcția dată nivelurilor subordonate este suficient de largă pentru a fi adaptabilă și flexibilă.

Strategia este ierarhizată. Așa cum strategia este subordonată politicii, nivelurile inferioare de strategie și planificare sunt subordonate strategiei. Natura ierarhică a strategiei facilitează sistemul de comandă.

Strategia există într-o relație simbiotică cu timpul. Strategia trebuie să fie integrată în fluxul istoriei; trebuie să fie congruentă cu ce s-a întâmplat deja și cu posibilitățile realiste ale viitorului. Schimbările mici la momentul potrivit pot avea consecințe mari și neașteptate. În consecință, o intervenție asupra conținutului la un moment potrivit are un efect mai mare și un cost mai mic decât o intervenție ulterioară. Strategia este despre a gândi și a acționa în timp într-un mod care este fundamental diferit de planificare.

Strategia este cumulativă. Efectele în mediul strategic sunt cumulative; odată ce acestea au fost inițiate, devin o parte a jocului de continuitate și schimbare. Strategiile la diferite niveluri interacționează și influențează succesul strategiilor și planificărilor la niveluri superioare și inferioare de-a lungul timpului.

Eficiența este subordonată eficacității în strategie. Obiectivele strategice, dacă sunt îndeplinite, contribuie la crearea de efecte strategice care duc la realizarea stării finale dorite. În acest fel, strategia servește în cele din urmă intereselor naționale. O bună strategie este eficientă și eficace, dar eficacitatea are prioritate față de eficiență. Conceptele și resursele servesc obiectivelor fără riscuri nejustificate sau efecte neintenționate.

Strategia oferă o relație sau un echilibru adecvat între obiectivele vizate, metodele utilizate pentru a urmări obiectivele și resursele disponibile. În formularea unei strategii, scopurile, căile, și mijloacele fac parte dintr-un întreg și funcționează sinergic pentru a obține un efect strategic, și contribuie la efectele cumulative la niveluri superioare. Scopurile, căile și mijloacele trebuie să fie concertate calitativ și cantitativ, intern și extern. Din echilibrul sinergic al scopurilor, modalităților și mijloacelor, strategia atinge adecvarea, acceptabilitatea și fezabilitatea.

Riscul este inerent oricărei strategii. Strategia este subordonată naturii incerte a mediului strategic. Succesul este condiționat de implementarea unei strategii eficiente – scopuri, căi și mijloace care interacționează pozitiv cu mediul strategic înconjurător. Eșecul este incapacitatea de a atinge obiectivele, contracararea realizării obiectivelor cuiva de către alți actori, sau crearea unor efecte adverse neintenționate de așa magnitudine care ar duce la anihilarea succesului strategic.⁶⁹

⁶⁹ Harry R. Yarger, „*Strategic Theory for the 21st Century: The little Book on Big Strategy*”, februarie 2006, URL: https://www.google.com/search?q=google+translate&rlz=1C1_CHBD_enRO866RO869&oq=GOOGLE&aqs=chrome.1.69i57j0l6j69i60.2939j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8, accesat la 10.10.2020.

Strategia are o logică inerentă de adecvare, fezabilitate și acceptabilitate. Acestea ar fi considerate în mod natural așa cum este strategia dezvoltată, dar strategia ar trebui validată împotriva lor odată ce ea a fost complet articulată. Astfel, în elaborarea unei strategii trebuie să ne întrebăm:

Adecvare – Folosind instrumentele de putere în modul menționat vor atinge obiectivele stabilite efectele strategice dorite?

Fezabilitate – Conceptul strategic poate fi executat cu resursele aflate la dispoziție?

Acceptabilitate – Efectele strategice dorite justifică obiectivele urmărite, metodele utilizate pentru a le atinge și costurile acceptate? În acest proces, se iau în considerare printre altele, voința națională, opinia publică, reacțiile aliaților etc.

Întrebările privind adecvarea, fezabilitatea și acceptabilitatea exprimate mai sus sunt cu adevărat întrebări cu privire la validitatea strategiei, și nu un risc. Dacă răspunsul la oricare dintre cele trei întrebări este „nu”, strategia nu este valabilă. Dar strategia nu este ceva în alb-negru, iar strategul poate găsi că răspunsul la unul sau mai multe din aceste întrebări este oarecum ambiguu.

Riscul este determinat prin evaluarea probabilității consecințelor succesului și eșecului. Acesta examinează strategia în întreaga logică – scopuri, căi și mijloace – în contextul mediului strategic și caută să determine ce efecte strategice sunt create prin implementarea strategiei. Se caută să stabilească cum echilibrul este afectat și dacă mediul strategic este mai mult sau mai puțin favorabil statului ca urmare a strategiei.

2.3. Strategia

Strategia este cea mai complexă formă de planificare pentru îndeplinirea unui obiectiv statal pe termen lung. Formularea și implementarea unei strategii necesită identificarea unui obiectiv național, o evaluare minuțioasă a resurselor statului și, în cele din urmă, folosirea acestor resurse într-o manieră extrem de organizată

pentru atingerea obiectivului. Deși strategia are legătură cu obiectivele naționale atât în timp de război, cât și în perioade de pace, strategiile naționale au fost axate pe existența unui adversar care trebuie învins. Astfel, factorii politici încearcă să dezvolte cel mai bun mod posibil de coordonare a artei militare, a pârghiilor politice, a capacităților diplomatice și a puterii economice în cadrul unei strategii naționale coezive.

Strategia este cel mai înalt nivel al politicii de stat care stabilește modul în care statele prioritizează și mobilizează sursele de putere militare, diplomatice, politice, economice și alte surse pentru a asigura ceea ce percep ei ca fiind interesele lor. În funcție de perspectiva teoretică, aceste interese vizează obiectivul minim de a asigura supraviețuirea statului, de a urmări interesele interne, sau ale unei coaliții specifice, sau de a stabili o ordine regională sau globală specifică. Conceptul se referă la ceea ce este necesar pentru utilizarea cu succes a forței militare în timp de război și de pace. Acesta include utilizarea forței militare și pentru alte misiuni, precum descurajarea și constrângerea. Gama de alte instrumente – dincolo de forța militară – este extinsă: construirea de alianțe, diplomația, politica economică, stimulentele financiare, informațiile, diplomația publică, propaganda și mobilizarea voinței politice a națiunii. Majoritatea studiilor de strategie se concentrează explicit pe marile puteri, cum ar fi Statele Unite (de la Primul Război Mondial), Marea Britanie și Franța (până la al Doilea Război Mondial), Imperiul Spaniol, Uniunea Sovietică/Rusia și China în timpul nașterii sale. Puterile mijlocii sau mai mici sunt adesea implicite sau explicit presupuse a fi prea constrânse pentru a continua strategiile grandioase. Studiile de strategie tind să se concentreze pe ascensiunea și căderea acestor mari puteri și pe capacitatea lor de a se adapta circumstanțelor strategice în schimbare.

Abordările teoretice proeminente ale studierii strategiei în științele politice acceptă interacțiunea dintre amenințările și oportunitățile mediului internațional și constrângerile sau factorii motrici ai politicii interne, dar înțeleg acest lucru în moduri diferite. Savanții realiști o subliniază pe prima, în timp ce savanții liberali o

accentuează pe cea de-a doua. În mod similar, savanții realiști tind să definească în mod restrâns strategia ca limitându-se la asigurarea securității, fie prin menținerea unui *status-quo*, fie prin căutarea hegemoniei, cât și pentru tratarea statului și a interesului național ca fiind relativ neproblematic. Savanții liberali pun un accent mai mare pe ideologie și pe interesele și ideile coalițiilor interne și includ, de asemenea, rezultate strategice mai largi în definițiile lor, cum ar fi ordinea internațională preferată pe care o caută un stat (sau elitele sale). În mod empiric, studiile privind strategia sunt în mod inerent contexte grele pentru a ține seama de complexitatea mediului internațional, a politicii interne și a gamei de instrumente ale statelor implicate.

Academicienii și elitele politice trebuie să fie de acord, în general, dacă strategia „conțează” când vine vorba de conduita politicii externe. Prin urmare, se explică constant eșecul politicii externe ca urmare a lipsei de planificare strategică și imaginație. Dezbateră cheie ar trebui să fie cu privire la cum trebuie să fie concepută strategia țării și nu dacă avem nevoie sau nu de o asemenea strategie. Complexitatea lumii moderne împiedică conceptualizarea unei strategii unice și uniforme, care să fie receptivă la întreaga gamă de amenințări cu care se confruntă o țară. Chiar dacă o astfel de strategie este de conceput, ar fi dificil de implementat, dacă nu chiar imposibil.

Ce este strategia? De-a lungul timpului au fost enunțate o serie de definiții concurente. Definiția conceptului, a lui Barry Posen, care datează de la începutul anilor 1980, rămâne o piatră de temelie pentru mulți scriitori de mai târziu. Strategia, pentru Posen, reprezintă „acel cumul de mijloace militare, economice și politice pe care un stat le utilizează în încercarea de a obține securitatea statului.” Este „un lanț politico-militar, o serie de mijloace, o teorie a statului despre cum poate fi cel mai bine asigurată securitatea.”⁷⁰ În mod similar, Hal Brands considera strategia „o schemă integrată de interese, amenințări,

⁷⁰ Barry R. Posen, „The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars”, Ithaca, NY, Cornell University Press, 1984, pp. 7, 13.

resurse și politici” care reprezintă un „cadru conceptual care ajută națiunile să determine unde doresc să meargă și cum ar trebui să ajungă acolo.”⁷¹

Concepțiile diferite despre strategie pot fi grupate în funcție de faptul că teoreticienii văd astfel de strategii ca pe un plan de acțiune, un set de principii teoretice sau de organizare, sau model de comportament.⁷² Prin urmare, nu există o definiție „adevărată” pentru strategie, ci mai degrabă o serie de concepții justificabile. Definițiile excesiv de mari ale acestei strategii nu fac decât să extindă conceptul și să îi denatureze forma. Strategia nu trebuie limitată la domeniul securității internaționale și nici nu trebuie situată la nivelul statelor. Liderii, de exemplu, pot avea vederi strategice unice.⁷³

Deși dezbaterile despre adecvarea definițiilor strategiei sunt importante, prea puțin se răspunde la întrebarea dacă strategia contează pentru conduita statului în politica externă. În cartea sa recentă, „Strategia emergentă și Marea strategie”, Ionuț Popescu susține că majoritatea academicienilor și a factorilor de decizie se relaționează mai mult cu „paradigma strategiei”, prin care succesul politicii externe sau eșecul este determinat de faptul dacă un stat posedă o bună strategie sau nu. Cu alte cuvinte, dacă un stat se angajează solid pe linia înțelegerii strategiei și poate implementa această gândire, legând-o de planificare, desfășurarea forțelor și acțiunea operațională, este mai probabil să aibă o politică externă de succes.

Din motive de claritate, mai multe aspecte ale acestei definiții necesită elaborări suplimentare. Primul este că strategia nu este nici aspect al politicii externe și nici politica externă în ansamblu. Politica externă este suma totală a interacțiunilor unui guvern cu lumea exterioară care se exprimă prin inițiative care variază de la diplomație

⁷¹ Brands, *What Good Is Grand Strategy*, p. 3.

⁷² Nina Silove, „Beyond the Buzzword: The Three Meanings of ‘Grand Strategy’”, *Security Studies* 27, nr. 1, 2018, pp. 27–57.

⁷³ Colin Dueck, *Reluctant Crusaders: Power, Culture, and Change in American Grand Strategy*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 2006.

la ajutorul străin până la utilizarea forței militare. Strategia, în schimb, este logica conceptuală care asigură că astfel de instrumente sunt utilizate în moduri care maximizează beneficiile pentru interesele de bază ale unei națiuni. Strategia modelează inevitabil politica externă a unei națiuni și, prin urmare, politica sa militară, diplomația și alte componente subsidiare ale politicii externe, dar conceptele nu sunt unul și același.

Strategia oferă legătura dintre acțiunile pe termen scurt și obiectivele pe termen mediu și lung. Strategia ar trebui să decurgă nu din simple reacții la evenimentele de zi cu zi, ci dintr-o judecată a acelor interese persistente care transcend orice criză. Așa cum a spus Dean Acheson odată, sarcina strategului este „să privească înainte, nu în viitorul îndepărtat, ci dincolo de viziunea ofițerilor operaționali prinși în fumul și în crizele bătăliei actuale; suficient de departe pentru a vedea forma emergentă a lucrurilor care vor veni și a contura ce ar trebui făcut pentru a le îndeplini sau a le anticipa.”⁷⁴ Cu toate acestea, comentariul lui Acheson implică, de asemenea, că strategia nu este doar stabilirea obiectivelor pe termen mediu și lung, ci și despre determinarea modului de realizare a acestor obiective prin conduita de zi cu zi a politicii externe. Cu alte cuvinte, strategia presupune să ne dăm seama cum să ajungem dintr-un punct apropiat într-unul îndepărtat, cum să faci ca politicile de astăzi să aducă starea finală dorită de mâine.

Așa cum a susținut Liddell Hart cu câteva decenii în urmă, strategia este preocupată de relația dintre mijloace și scopuri. Puterea este inerent multidimensională. Ea provine nu numai din puterea militară a unei națiuni, ci și din puterea sa economică, coeziunea internă, atracția ideologică și alți factori. În consecință, strategia implică combinarea tuturor aspectelor puterii naționale pentru a atinge

⁷⁴ Dean Acheson, *Present at the Creation: My Years in the State Department*, New York, Norton, 1969, p. 214; a se vedea, de asemenea: Daniel W. Drezner, ed., *Avoiding Trivia: The Role of Strategic Planning in American Foreign Policy*, Washington DC, Brookings Institution, 2009.

obiective importante. Cu toate acestea, națiunile, chiar și marile puteri, există într-o lume cu resurse limitate, în care capacitățile nu sunt niciodată suficiente pentru a exploata toate oportunitățile și pentru a face față tuturor amenințărilor. Pentru a evita suprasolicitarea, statele trebuie să stabilească ce interese sunt cu adevărat vitale și care sunt amenințările și oportunitățile cele mai urgente și să-și folosească resursele în consecință. Strategia este, prin urmare, o disciplină a compromisurilor: necesită utilizarea deplină a puterii naționale atunci când sunt în joc chestiuni esențiale, dar implică și conservarea și protejarea surselor acelei puteri.⁷⁵

Strategia este un proces și un principiu unic. Strategia apare într-o lume în care aproape nimic nu stă nemișcat, așa că, în timp ce obiectivul său general poate rămâne constant, diferitele sale componente, deciziile despre cum să aloce cel mai bine resursele, de exemplu, trebuie să se schimbe inevitabil.

Strategia funcționează atât în timp de pace cât și în timp de război. Cu siguranță, nevoia unei strategii este evidentă în război, atunci când amenințările sunt cele mai severe, interesele cele mai periclitate și resursele consumate. Cu toate acestea, premisele cheie ale unei strategii, că statele trebuie să lege interesele pe termen lung de politicile pe termen scurt și mediu, cărora trebuie să le acorde prioritate printre amenințări concurente și obiective adesea contradictorii, se aplică uniform atât pe timp de pace, cât și pe timp de război.

Trebuie ca strategia să fie enunțată și definită formal pentru a se clarifica ca atare? Răspunsul, într-un cuvânt, este „nu”. Termenul de „strategie” este unul relativ nou, iar noțiunea că statele ar trebui să-și articuleze în mod explicit strategiile, fie în public, fie în privat, a apărut mai recent. Mai mult, în timp ce unii oameni de stat intenționează deliberat să construiască, bucată cu bucată, un lanț logic care trece de la interese, la amenințări, la politici, politica externă este

⁷⁵ Paul Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers*, New York, Vintage, 1989.

adesea făcută într-un mod mai puțin sistematic. Cu toate acestea, indiferent dacă liderii unei țări încearcă sau nu să stabilească o strategie formală, aceștia se angajează inevitabil în strategie. Toate țările trebuie să facă compromisuri între interese și priorități concurente. Toți liderii, în mod conștient sau inconștient, pe baza unei analize, a ideologiei, fac judecăți cu privire la obiectivele cele mai importante și care amenințări merită cea mai mare atenție. „Toate statele au o strategie măreață”, notează Edward Luttwak, „indiferent dacă o știu sau nu.”⁷⁶

Toate statele fac astfel o strategie, dar multe dintre ele nu o fac deosebit de bine. „Cei care au dezvoltat strategii de succes în trecut au fost excepția”, scrie istoricul Williamson Murray. „Războaiele începute fără a gândi la consecințele lor, presupuneri necontestate în fața realității dure, posibilitatea unor efecte de ordinul al doilea sau al treilea, respinse întâmplător cu ridicarea umărului și ignoranță, au pus în pericol acțiunile oamenilor de stat și ale generalilor de-a lungul istoriei.”⁷⁷ Strategia este esențială pentru o statistică eficientă, dar este, de asemenea, o provocare imensă.

Uneori, o strategie este inefficientă, deoarece nu se aliniază cu cerințele operaționale cu care militarii se confruntă într-o lume din ce în ce mai complexă și interconectată.⁷⁸ Există două motive majore: în primul rând, proliferarea de noi amenințări înseamnă că o strategie nu poate ghida operațiunile, iar în al doilea rând, cererile operaționale se lovesc mereu de politica birocratică care inhibă implementarea cu succes a unei strategii. Strategia, după cum îi spune și numele, este în primul rând situată la nivelul înalt de analiză. Acest nivel este adesea contrastat cu nivelul operativ, mai scăzut, de analiză. Prima consecință majoră care se identifică constă în faptul că strategiile nu oferă o

⁷⁶ Edward Luttwak, *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*, Cambridge, CT, Harvard University Press, 2009, p. 409.

⁷⁷ Williamson Murray, „Thoughts on Grand Strategy”, Ohio State University, Emeritus, Cambridge University Press, 2011.

⁷⁸ Simon Reich, Peter Dombrowski, *The End of Grand Strategy: US Maritime Operations in the 21st Century*, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2017.

direcție operativă, care să ajute militarii. Ce direcție ar trebui să ia cercetările viitoare cu privire la strategie? Corul vocilor sceptice este probabil să crească pe măsură ce susținătorii strategiei încă nu pot formula contraargumente convingătoare. Aceste tendințe pot indica faptul că studiul continuu al strategiei este inevitabil și este benefic din mai multe motive. În primul rând, strategia este relevantă pentru politica externă.⁷⁹ Pentru înțelegerea comportamentului statului, teoriile strategiei îi ajută pe factorii de decizie să-i înțeleagă pe aliați și adversari, să înțeleagă politicile externe, precum și condițiile pentru care au loc modificări în strategiile acestor state. În al doilea rând, strategia are în mod inerent un caracter multidisciplinar. „Istoria oferă exemple instructive despre eficiența strategiei asupra comportamentului statului, atunci când acesta a avut angajamente eficiente de putere și echilibru, prin extinderea mijloacelor (resurse, alianțe, opinie) pentru a îndeplini scopurile sau a adapta resursele pentru consolidarea intereselor sale de securitate.”⁸⁰ Strategia invită, de asemenea, la dialog cu literatura de psihologie, studiile organizaționale și administrarea afacerilor, conexiuni care încă nu au fost complet explorate și exploatate. Fiind un cadru de elaborare a politicilor, strategia poate ajuta la depășirea acestei provocări prin integrarea, mai întâi conceptual și apoi practic, a activităților agențiilor guvernamentale responsabile pentru numeroasele instrumente ale puterii naționale. În al treilea rând, strategia, ca domeniu, ilustrează valoarea metodologică și diversitatea în relațiile internaționale.

⁷⁹ Peter Feaver, „What Is Grand Strategy and Why Do We Need It?”, *Foreign Policy*, 8 aprilie 2009, URL: <https://foreignpolicy.com/2009/04/08/what-is-grand-strategy-and-why-do-we-need-it/>, accesat la 20.08.2020.

⁸⁰ Brands and Porter, „Why Grand Strategy Still Matters in a World of Chaos”.

2.4. Strategia militară

Ce este strategia militară? În Grecia antică era considerată a fi „arta generalului”. În studiul strategiei ne lovim de faptul că există o multitudine de definiții. Ca exemplu aș putea da Glosarul de Termeni Militari al armatei SUA unde sunt listate nu mai puțin de opt definiții. Nu există o definiție universală, nici măcar una asupra căreia să existe un cât de mic consens. Unii consideră strategia ca fiind niște linii trase pe o hartă în timp ce alții cred că prezentarea unei liste de obiective naționale înseamnă strategie. Problema nu este de natură semantică, ci este una de a folosi în mod competent o unealtă esențială a profesiei militare. În încercarea de a decide între strategiile alternative, de multe ori ne aflăm în situația de a compara merele cu perele pentru că alegerile nu se adresează acelorași factori. Numai cu o înțelegere comună asupra ceea ce înseamnă strategia militară putem spera la îmbunătățirea dialogului despre strategie. Este deci nevoie de un acord general asupra conceptului de strategie militară și anume, asupra definiției, descrierea elementelor de bază care compun strategia militară și de o analiză asupra modului în care aceste elemente relaționează.

Strategia militară este numai o parte a strategiilor naționale. Componenta militară a strategiei naționale este denumită de multe ori ca strategie militară națională, strategia militară de la cel mai înalt nivel și diferită de strategiile operaționale folosite ca bază pentru planificarea militară și ducerea operațiilor militare. Strategia militară trebuie să sprijine strategia națională și să se conformeze politicii naționale, un curs de acțiune mai larg sau o expunere de îndrumări adoptate de guvern la nivel național pentru îndeplinirea obiectivelor naționale. La rândul său, politica națională este influențată de capacitățile și limitările strategiei militare.

Se uzitează în explicarea și înțelegerea strategiei de „ecuația” strategie = scopuri + căi + mijloace. „Scopurile” pot fi exprimate ca fiind obiective militare și „căile” au legătură cu multitudinea de metode prin care se poate întrebuița forța armată. În esență, acestea

devin un curs de acțiune, în termeni militari, care are scopul de a îndeplini obiectivele militare. „Mijloacele” se referă la resursele militare (forțe armate, logistică, finanțe, echipamente militare etc.) necesare pentru îndeplinirea misiunii. Acestea duc la concluzia că strategia militară = obiective militare + concepte strategice militare + resurse militare. Această abordare conceptuală se aplică celor trei niveluri ale războiului: strategic, operativ și tactic. De asemenea, ea dezvăluie similaritățile fundamentale dintre strategia militară națională, arta operativă și tactică. Strategii, planificatorii și corpul comandanților sunt toți implicați și preocupați de îndeplinirea scopurilor prin întrebuințarea căilor și mijloacelor potrivite. Unii cititori s-ar putea îndoii de ideea că, în timp ce resursele militare sunt necesare pentru a sprijini strategia, ele de fapt nu sunt o componentă a strategiei. Aceștia ar limita strategia militară la luarea în considerare doar a obiectivelor militare și a conceptelor militare strategice. Prin considerarea resurselor militare ca un element de bază al strategiei militare putem atenua problema nesocotirii importanței obiectivelor militare și a conceptelor strategice și concentrarea în principal doar pe problema structurii de forțe.

Apreciem că sunt două niveluri ale strategiei: operațional și de dezvoltare a forțelor. Strategiile bazate pe existența capabilităților militare sunt strategii operaționale și sunt folosite ca bază pentru formularea unor planuri specifice de acțiune pe o perioadă scurtă de timp. Acest nivel al strategiei a mai fost numit ca fiind artă operativă, sau marea tactică. Strategiile pe termen lung se bazează pe estimări și amenințări viitoare, obiective și cerințe și de aceea nu sunt constrânse de actuala structură de forțe. Strategiile militare pot fi regionale sau globale, bazate pe anumite amenințări și scenarii. Aceste strategii pe termen lung sunt de regulă de natură globală și pot solicita îmbunătățirea capabilităților militare.

Obiectivele și conceptele strategice militare ale unei strategii stabilesc cerințele pentru resurse și, la rândul lor, sunt influențate de resursele la dispoziție. Dacă eșuăm în luarea în considerare a

resurselor militare ca un element al strategiei militare s-ar putea să ne confruntăm cu o nepotrivire a capabilităților militare. Aceasta se întâmplă deseori atunci când elaborăm strategii pe termen lung care necesită îmbunătățirea capabilităților militare ale structurii de forțe. Totuși, poate fi dezastruos dacă avem în vedere doar o strategie operațională pe baza căreia se întocmesc planurile de contingentă sau operațiile militare. De aceea, strategiile operaționale trebuie să se bazeze pe capabilități.

Primul element de bază al oricărei strategii militare îl reprezintă obiectivul. Acesta este definit ca o misiune specifică sau o sarcină pentru îndeplinirea căreia sunt alocate resurse și este îndreptat efortul militar. Iată câteva exemple: împiedicarea unei agresiuni, apărarea teritoriului național, recuperarea unui teritoriu pierdut, înfrângerea unui adversar. Deși este recunoscută relația dintre război și politică, forțelor militare trebuie să li se dea misiuni în limita capabilităților lor.

Trebuie făcută diferența clară între obiectiv politic și obiectiv militar. Cele două sunt diferite dar nu sunt separate. Uneori, îndrumările politice sunt neclare, ambigue sau dificil de interpretat. Politica națională are la bază elementele puterii naționale și anume politic, economic, social, informațional și militar. Pentru a face lucrurile și mai interesante, politicile naționale din aceste domenii, de cele mai multe ori, se suprapun sau devin contradictorii. Foarte rar, obiectivele sunt „pur militare” sau „pur politice”. Liderii unei națiuni pot alege să folosească instrumentul militar de putere pentru atingerea obiectivelor politice naționale care pot fi în principal de natură politică sau economică. Acest lucru poate cauza probleme pentru că deseori forțele militare nu sunt instrumentul potrivit. Comandanții pot avea dificultăți în identificarea unor obiective militare fezabile din obiectivele politicii naționale.

Conceptele militare strategice pot combina o gamă variată de opțiuni cum ar fi apărarea înaintată, constituirea rezervelor strategice, întăririle, amplasarea stocurilor, securitatea colectivă, asistența pentru securitate etc. Acestea sunt câteva exemple ale modului în care forțele

militare pot fi întrebuințate atât unilateral sau în cadrul unei alianțe. Determinarea conceptelor strategice este un proces foarte important și trebuie să evităm a face greșeala de a numi un concept strategic ca fiind o strategie. Conceptele strategice întotdeauna trebuie considerate în relație cu obiectivele militare și resursele.

În analizarea „mijloacelor”, resursele militare care determină capabilitățile strategiei militare din ecuația prezentată mai sus, trebuie considerate forțele militare avute la dispoziție, forțele active și de rezervă, sistemele de armament precum și personalul de întreținere aferent. De asemenea trebuie avute în vedere rolul și potențiala contribuție a aliaților. Pachetul total de forțe trebuie bine organizat și să cuprindă elemente luptătoare, elemente de sprijin, elemente logistice care trebuie echipate adecvat. În funcție de tipul de strategie care se elaborează, forțele ce sunt luate în considerare pentru a fi întrebuințate pot exista sau nu. În strategiile operaționale pe termen scurt, forțele *trebuie* să existe deja. În strategiile elaborate pe termen lung, conceptele strategice determină tipul de forțe care *ar trebui* să existe și modul în care ele pot fi întrebuințate în luptă.

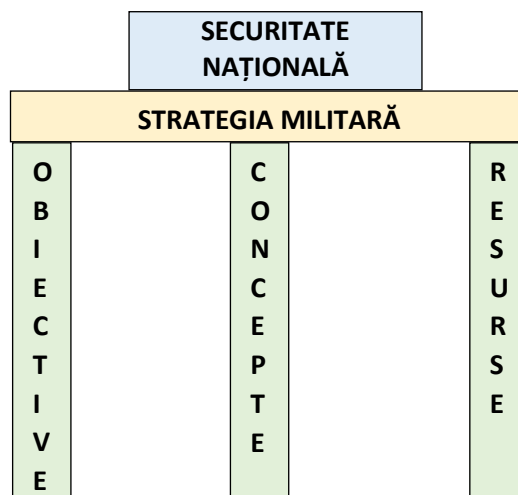

Figura de mai sus ne prezintă un posibil model în care securitatea națională se sprijină pe strategia militară cu cele trei componente ale sale – *obiective*, *concepte* și *resurse*. Dacă resursele militare nu sunt compatibile cu conceptele strategice sau misiunile

preconizate nu sunt potrivite pentru capacitățile militare la dispoziție, atunci este o problemă. Orice inadvertență a celor trei piloni ai strategiei militare ar duce către un risc. Este de datoria militarilor să determine dacă este vreun risc asociat strategiei și nivelul acestuia. Pentru asigurarea securității naționale, cei trei piloni ai strategiei militare nu numai că trebuie să existe, dar ei trebuie să fie într-un deplin echilibru.

În final, strategia militară este formată din stabilirea obiectivelor militare și formularea conceptelor strategice pentru îndeplinirea acestora prin folosirea resurselor militare pentru implementarea conceptelor. Atunci când unul din aceste elemente se află într-o stare de incompatibilitate cu celelalte, securitatea națională este pusă în pericol.

În ierarhia strategiilor, strategia militară rezidă chiar sub strategie și ea ar trebui să aducă detalii despre folosirea mării strategii ca instrument al puterii militare.⁸¹ Colin Gray definește strategia militară ca fiind „modul de folosire și de direcționare a unei forțe, precum și amenințarea impusă de aceasta în scopuri politice așa cum a fost decis de către factorul politic”.⁸² O definiție ar fi și aceea că „strategia militară este un plan care descrie cum mijloacele de luptă și concepțiile de întrebuințare a acestora sunt folosite pentru îndeplinirea obiectivelor militare”.⁸³ Citându-l pe Colin Gray din nou, „ierarhia strategiilor, în principiu, este destul de clară, dar în practică, întrepătrunderile dintre niveluri (politica, strategia, strategia militară, strategiile interarme) trebuie să aibă continuitate.”⁸⁴ Prin urmare, la nivelul strategiei militare, trebuie să existe strategii și pentru alte instrumente ale puterii, ca de exemplu, o strategie pentru diplomație, o strategie informațională sau o strategie pentru economie, toate acestea

⁸¹ Harry R. Yarger, *Strategy and the National Security Professional: Strategic Thinking and Strategy Formulation in the 21st Century*, Westport, Praeger Security International, 2008.

⁸² Colin Gray, *The strategy bridge: theory for practice*, p. 29.

⁸³ Sartori Giovanni, „The Tower of Babel”, în *Concepts and Method in Social Science*, coord. David Collier, John Gerring, 61-96, New York, NY, Routledge, 2009.

⁸⁴ *Ibidem*, 6.

ca instrumente ale puterii. Aceste strategii individuale sunt considerate substrategii pentru o folosire detaliată a acestor instrumente conform strategiei. Fiecare strategie trebuie să detalieze cum aceste instrumente ale puterii își îndeplinesc rolul atribuit prin strategie. Folosind strategia militară ca exemplu, trebuie de asemenea detaliat cum strategia militară sprijină alte instrumente ale puterii strategice, precum și cum ele sprijină strategia militară. În practică, totuși, strategiile explicite pentru toate instrumentele puterii (diplomație, informațional, militar și economic) există destul de rar. În mod evident, face mult mai dificilă asigurarea integrării politico-militare în strategie.

În continuare prezint câteva exemple ale abordării problematicii strategiei militare, care pot constitui exemple de analiză și elaborare și mă voi referi la Federația Rusă, considerată țara care a dat cele mai multe studii pe această temă și China, pentru modul inedit de a aplica principiile strategice. Evităm referirile la SUA pentru că este, considerăm, mult prea mult analizată și cunoscută.

2.5. Componenta asimetrică a strategiei

O mare parte din literatura de studii strategice din ultimele două decenii identifică o noutate profundă în conduita și provocările războiului modern, noutate care, în final, pune sub semnul întrebării natura și chiar existența noțiunii de război. Se presupune că războiul a fost transformat din ceva obișnuit, convențional, presupus exercițiu simetric, într-unul neregulat, neconvențional, asimetric, care trebuie să fie înțeles din nou. Dintre toți descriptorii pentru război, „asimetric” este printre cele mai largi. S-a sugerat chiar că asimetria nu poartă definiție: „a defini termenul sfidează însăși sensul său, scopul, și semnificația.”⁸⁵

S-a încercat clarificarea unor concepte deja existente despre asimetrie, fiind identificate printre altele puterea de distribuție, starea

⁸⁵ Jesse G. Chace, „Defining Asymmetric Warfare: A Losing Proposition”, *Joint Force Quarterly*, nr. 61, 2011.

organizațională a actorului, metoda de război și normele sale. Neînțelegerea asimetriei prezintă pericole semnificative și ne determină să facem gafe strategice majore. De exemplu, prin concentrarea asupra amenințărilor și mai puțin asupra strategiilor inamicului nu reușim să înțelegem corect obiectivele și conceptele generale ale operațiunilor. Asimetria este strategie și strategia este asimetrie. Indiferent de forma pe care o poate lua războiul, funcția strategiei este eternă, conflictele contemporane putând fi înțelese prin lentila strategiei. Teoreticienii conflictului contemporan, indiferent dacă descriu războiul asimetric sau neconvențional, războiul dintre oameni sau alte iterații ale conflictului modern armat, de obicei prezintă un aspect semnificativ și anume schimbarea caracterului războiului.

Astfel, „un război, cunoscut de majoritatea combatanților, războiul într-un câmp de luptă între soldați și armament, războiul ca un eveniment decisiv într-o dispută în plan internațional nu mai există.”⁸⁶ Dispariția războiului convențional va face ca strategia în sensul său tradițional, cel clausewitzian, să dispară.⁸⁷ Caracterul oricărui război nu este stabilit unilateral de niciuna dintre părțile implicate politic, ci prin ostilitatea reciprocă a tuturor celor implicați.

Strategia este eternă, amenințare intenționată sau folosirea violenței atinge scopurile dorite. Strategia nu are o formă permanentă, deși întotdeauna își păstrează substanța și funcția de durată. Strategia a fost întotdeauna practică, iar sarcina principală a strategiei, în forma sa cea mai simplă, este de realizare a unui plan pentru un avantaj continuu. Sarcina unui strateg este ușurată, de obicei, mai mult de avantaj decât dezavantaj. Avantajul nu este definit de o anumită formă, avantajul poate fi o formă materială (echipament), voință politică sau o înțelegere superioară despre modul de transpunere a forțelor desfășurate pentru atingerea unor scopuri. Prin urmare, asimetria se

⁸⁶ Rupert Smith, *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*, London, Penguin Books 2006, 1.

⁸⁷ Martin van Creveld, *The Transformation of War*, New York, The Free Press, 1991.

poate manifesta printr-o gamă largă de forme și procedee. Strategia poate fi interpretată ca fiind generarea și exploatarea asimetriei în scopul războiului. Asimetria apare dacă oponentul se bucură de o mai mare libertate de acțiune sau dacă dispune de armament sau tehnici de care partea adversă nu dispune. Asimetria înseamnă folosirea unei abilități de a urmări anumite cursuri de acțiune sau de a folosi metode care nu pot fi anticipate sau contracarate eficient. Aceasta este însăși esența strategiei. Strategia este un act contradictoriu – adversarul are, de asemenea, voința și capacitatea de a influența rezultatul. Natura reciprocității strategiei este sursa principală a nonliniarității strategiei, iar inamicul este parte componentă, prin urmare, scopul este de a elimina abilitatea acestuia, chiar și temporar, de a influența rezultatul. Asimetria caută elementele de slăbiciune în această relație pentru a restricționa abilitățile uneia dintre părți de a putea influența rezultatele finale. Pentru a genera eficient asimetria este nevoie, deși nu neapărat, de un strateg priceput. Beligeranții care au generat cele mai importante asimetrii în luptă, în cele din urmă au câștigat. „Există două tipuri de război: asimetric și stupid.”⁸⁸ Generarea unei asimetrii eficiente este cea mai bună strategie.

Strategia asimetrică în războiul contemporan

Asimetria astăzi este cel mai frecvent asociată cu insurgența și forțele neregulate. Forța nu este lipsită de utilitate împotriva unui adversar care generează asimetrie neconvențională. Însăși forma de asimetrie dezvăluie o îngrijorare semnificativă pentru putere militară convențională superioară asupra insurgentului. Asimetria neconvențională este războiul de gherilă, care rezultă dintr-o slăbiciune militară. Truismul prin care contrainsurgentul pierde dacă nu câștigă, dar insurgentul câștigă dacă nu pierde, este esențial în acest sens. Odată ce contrainsurgentul, superior în forță, nu reușește să câștige și deci se retrage din conflict, singura putere viabilă ce va

⁸⁸ Emile Simpson, *War from the Ground Up: Twenty-First-Century Combat as Politics*, London, Hurst & Company, 2012, p. 140.

rămâne va fi forța insurgentă. Acest truism este, desigur, adevărat numai în contextul intervenției deoarece contrainsurgentul în cele din urmă, trebuie să părăsească câmpul de luptă. Această observație nu este nouă pentru războiul contemporan: „este o caracteristică singulară a micilor războaie din punctul de vedere al strategiei, forțele regulate sunt, în ansamblul lor, într-un dezavantaj distinct în comparație cu oponentii lor. În luptă, însă, trupele regulate au avantajul tactic, atât timp cât tactica favorizează trupele regulate în timp ce strategia favorizează oponentul. Obiectul care trebuie căutat este confruntarea, nu manevra, pentru a întâlni forțele ostile în luptă deschisă, a le obliga să cedeze și pentru a nu apela la strategie.”⁸⁹ Dezechilibrul de putere militară dintre cel ce intervine și insurgent a fost și rămâne baza strategiei de gherilă. Inamicul se bazează pe asimetria neconvențională pentru că se crede pe sine incapabil să reușească fără ea.

Generarea asimetriei prin tactica de gherilă are avantaje și dezavantaje, care trebuie să fie examinate cu privire la funcțiile strategiei, adică convertirea violenței în efectul politic dorit atât pentru insurgent, cât și pentru contrainsurgent. Baza strategiei este războiul, care este o măsură de control a inamicului. Controlul este un termen rar definit, ale cărui limite sunt destul de largi, fiind „nici atât de extrem de larg ca să ducă la exterminare, nici atât de redus pentru a favoriza comportamentul continuu al adversarului, ca un pericol pentru victorie.”⁹⁰ Caracteristicile evenimentelor în război sunt determinate de interacțiunea reciprocă a adversarilor, de lupta pentru libertatea de acțiune. Întrucât controlul se referă la libertatea de acțiune s-ar putea identifica categorii diferite de control. Cea mai slabă formă de control este negarea controlului sau prevenirea beligerantului de la restricții nejustificate pentru libertatea de acțiune. Odată ce adversarul este destul de puternic, el poate încerca să preia

⁸⁹ C.E. Callwell, *Small Wars: Their Principles and Practice*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1996, pp. 85, 91.

⁹⁰ J. C. Wylie, *Military Strategy: A General Theory of Power Control*, pp. 66, 70.

controlul și să amenințe activ propria libertate de acțiune. Tipul final de control este exercitarea puterii până la obținerea succesului în război.

O mare parte din teoria strategică presupune că un beligerant, fără libertate de acțiune sau capacitatea de a-și urmări obiectivele politice, va fi în cele din urmă forțat să-și abandoneze efortul. Asimetria neconvențională este capabilă să refuze controlul exercitat de un adversar superior. În ciuda faptului că este cea mai slabă formă de control, ea rămâne o opțiune puternică. O strategie bazată pe efectul cumulat al acțiunilor minore și presiunea continuă pentru preluarea controlului, reprezintă modelul operațional de război ce creează dificultăți semnificative pentru partea opusă. Asimetria neconvențională vizează mai degrabă strategia oponentilor mai puternici decât inamicul însuși. Contrainsurgentul, dacă nu poate aduce forța necesară sau alte instrumente pentru a slăbi în mod eficient insurgența, nu face decât să prelungească conflictul și să crească numărul victimelor. Timpul este un element prețios în strategie și trebuie utilizat înțelept, dar reprezintă, în același timp, provocarea esențială cu care se confruntă contrainsurgentul. În ciuda efectelor dăunătoare asupra performanței strategice a adversarului, asimetria neconvențională este un joc strategic important. Deși limitează controlul adversarului, insurgenții înșiși nu câștigă controlul asupra războiului. Ambele părți tind să aibă libertatea maximă de acțiune într-un context contradictoriu.

Strategia reprezintă o provocare dificilă din cauza neliniarităților implicate, multe din ele rezultând din prezența activă a unui adversar care acționează independent. Deși în războiul de gherilă insurgenții păstrează inițiativa în a putea alege câmpul de luptă, puterea de decizie rămâne totuși în forța adversarului. Astăzi, insurgenții sunt capabili să lupte în mass-media și pe câmpul de luptă, iar presiunea opiniei publice pare să conteze mai puțin pe timp de război decât în timp de pace din cauza presiunilor pe care războiul le generează. Generarea asimetriei prin utilizarea tacticii de gherilă poate

fi o strategie pe care puterile occidentale o găsesc dificil de contracarat, în ciuda experienței acumulate în încercarea de a îl combate. Multe metode testate în timp pentru înfrângerea directă a gherilelor sunt inacceptabile pentru puterile liberale de astăzi. „Orice abordare a unui stat în fața contrainsurgenței depinde de natura statului, iar conceptul de „contrainsurgență” poate însemna lucruri complet diferite, în funcție de caracterul guvernului implicat și scopurile urmărite.”⁹¹ Aceste metode pot fi și ele nepotrivite pentru condițiile specifice în care se regăsesc puterile occidentale. Violența rămâne baza strategiei, dar acest lucru nu exclude folosirea altor instrumente ale puterii politice. Celelalte instrumente ale puterii politice nu își pierd relevanța odată ce violența a început, dar utilitatea lor este temperată de folosirea forței. Astăzi, și exemplele istorice confirmă, majoritatea strategiilor încearcă să genereze asimetrie ca un mod de a minimiza puterea adversarului și asta confirmă caracterul și scopul războiului. Asimetria va rămâne întotdeauna strategie, iar strategia va rămâne întotdeauna asimetrie.

Dimensiunile asimetriei. Asimetria strategică poate fi *pozitivă* sau *negativă*. Asimetria pozitivă implică folosirea unor diferențe sau atuuri pentru a câștiga un avantaj, iar acestea ar putea fi nivelul de instruire, leadershipul și tehnologia. Această strategie urmărește atât menținerea acestei superiorități, dar și folosirea ei în mod eficient. Asimetria negativă este o diferență pe care un oponent o poate folosi pentru a obține avantaj de pe urma vulnerabilităților sau punctelor slabe și este cumva o formă de amenințare.

Asimetria strategică poate fi de *scurtă durată* sau de *lungă durată*. Istoria militară arată că cele mai multe tipuri de asimetrie strategică au fost de scurtă durată. În cel de-al Doilea Război Mondial, *blitzkrieg* a avut succes pentru un an sau doi până când sovieticii au găsit căile și mijloacele de a-l contracara. Campania aeriană din 1999 împotriva Serbiei a arătat că un oponent poate găsi căile de a

⁹¹ David J. Kilcullen, *Counterinsurgency*, Londra, Hurst & Company, 2010, p. 155.

contracara avantajele puterii aeriene prin camuflaj, dispersie a forțelor și un sistem de apărare antiaeriană mai puțin sofisticat. Asimetria de lungă durată este foarte rară. Aceasta poate fi susținută prin alocarea unui volum mare de resurse și menținerea superiorității militare asupra adversarului. Puține armate își pot permite acest efort. Susținerea avantajului strategic asimetric presupune un efort constant și adaptare, iar acest lucru pe termen lung poate duce la scăderea eficacității.

Asimetria strategică poate fi *premeditată* sau *implicită*. Este important să se cunoască tipul acesteia pentru că dacă asimetria este premeditată, cel mai probabil utilizatorul va face ajustări periodice, ceea ce presupune o strategie mult mai flexibilă pentru a putea fi contracarată.

Asimetria strategică poate avea un *risc scăzut* sau unul *înalt*. Unele forme ale asimetriei, cum ar fi nivelul ridicat de instruire sau leadershipul sunt testate în timp. Ele presupun costuri ridicate pentru a putea fi dezvoltate și menținute, dar reduc semnificativ riscul strategic sau operațional. Costul ridicat pentru menținerea unor forțe armate bine instruite, bine echipate și cu nivel ridicat de reacție reduce riscul, deși nu în totalitate.

Asimetria strategică poate fi *discretă* sau *integrată* cu alte tehnici asimetrice. În mod obișnuit, într-un conflict, doar cei mai disperăți beligeranți se bazează numai pe metode asimetrice. Cei care au potențial și o bună strategie, integrează metodele asimetrice cu cele convenționale. Metodele integrate sunt mult mai puternice, mai de efect, decât strategiile care se bazează doar pe una din metode.

Asimetria strategică poate fi *materială* sau *psihologică*. Cele două concepte sunt interconectate: un avantaj asimetric material, de cele mai multe ori generează avantaje psihologice. De obicei, asimetria psihologică este mult mai ușor de abordat decât cea materială, dar este greu de susținut.

Două teme principale stau la baza discuției despre conceptele strategice: alocarea de resurse reduse și relația dintre scopuri, căi și mijloace. Niciodată nu vor fi suficiente resurse pentru a satisface toate

dorințele și nevoile unei națiuni. Astfel, trebuie să facem alegeri strategice, să stabilim cerințe, priorități, să luăm decizii și să le alocăm nevoilor celor mai critice. Strategia, așa cum o vedem, este cel mai important ghid pentru planificarea unei forțe solide. Pentru a obține maximum din resursele (mijloacele) limitate, trebuie să înțelegem ce vrem să facem, unde vrem să ajungem (scop) și cum intenționăm să ajungem acolo (strategie). De multe ori, importanța critică a acestei relații scop-mijloace se pierde în testul de evaluări detaliate și decizii specifice privind sistemele de armament. Cu toate acestea, omiterea elementelor esențiale ale acestei relații trece cu vederea perspectiva că de multe ori nu trebuie să fim obligați să ne ajustăm obiectivele (scopurile) de securitate pentru a ne încadra în limitele propriei noastre capacități de a satisface astfel de obiective (mijloace). O nepotrivire între scopuri și mijloace înseamnă un risc real pentru interesele generale de securitate.

Strategia și cadrul de planificare a forțelor sunt împărțite în două secțiuni: alegerile strategice (partea cea mai importantă) și alegerea structurii de forțe. Alegerile strategice implică identificarea intereselor naționale, obiectivelor naționale și strategia națională de securitate, încorporând instrumente tradiționale de putere (politice, economice și militare), precum și instrumente emergente (cum ar fi informația și cultura). Într-o primă etapă, trebuie evaluați factorii care afectează mediul de securitate actual și viitor, luând în considerare amenințările, provocările, vulnerabilitățile și oportunitățile. În etapa a doua trebuie identificați factorii care reprezintă mijloace, dar au și rol influențare: rolul și sprijinul oferit de aliați, costurile și oportunitățile pe care le oferă instituțiile internaționale și prezența incontestabilă a actorilor nestatali în mediul de securitate. De asemenea, cadrul recunoaște că lipsa resurselor și a tehnologiei sunt factori critici care, frecvent, definesc, uneori denaturează și conduc în final la dezvoltarea strategiei naționale.

În același mod, strategia militară națională, împreună cu programul bugetar și cel de planificare a resurselor precum și influența

capabilităților militare actuale și viitoare dictează dimensiunea și tipul forțelor. În egală măsură, provocările operaționale cărora forțele militare trebuie să le facă față și conceptele operaționale ce apar pentru a contracara aceste provocări influențează strategia, programul de dotare cu armament și capabilitățile. Selecția forțelor, de asemenea, implică evaluarea disponibilității forțelor la dispoziție de a sprijini strategia națională. Deficiențele identificate ca rezultat al unor restrângeri bugetare sunt aplicate cu efect asupra achizițiilor de echipamente destinate viitoarelor structuri de forțe. Sunt evaluate și variante alternative de forțe pentru reducerea deficiențelor și riscurilor în programul de dotare. Toți acești factori sunt analizați și transpuși în planuri care să sprijine strategia. De aceea, în formularea și execuția strategiei, este necesar ca, în mod periodic, să se facă o reevaluare în părțile esențiale a programelor de înzestrare. În zona planificării pentru apărare sunt numeroase exemple care pot demonstra neconcordanța dintre strategie și structura de forțe.

Interesul național poate fi, cu siguranță, un concept înșelător. Adesea, termenul „interese” sugerează puncte specifice de pe ordinea de zi a politicilor, formulate într-un mod ambiguu. Dar interesul național majoritar al oricărei națiuni ar trebui să fie clar și specific – asigurarea securității și prosperității statului și a oamenilor săi. În mod normal, vedem acest interes vital formulat în legătură cu supraviețuirea și bunăstarea națională. Conservarea integrității noastre teritoriale, libertatea, independența, instituțiile publice, sunt fundamentale pentru supraviețuirea noastră ca națiune.

Obiectivele naționale. În timp ce interesele naționale definesc nevoile de bază, nenegociabile ale unei națiuni, obiectivele naționale sprijină implementarea strategiei și urmărirea intereselor naționale. Obiectivele naționale sunt scopuri specifice pe care le caută o națiune pentru a ridica, susține sau apăra interese naționale. În general sunt descrise în trei mari categorii – politice, economice și de securitate – deși alte categorii, cum ar fi cele sociale, ideologice sau tehnologice sunt de asemenea utilizate. Dacă interesele naționale (care reprezintă cel mai înalt nivel de abstractizare) sunt modificate periodic, obiectivele

naționale pot varia enorm și pot produce confuzie și întreruperi în formularea unui cadru coerent de planificare a forței.

Strategia națională de securitate constituie planul principal pentru stabilirea obiectivelor naționale printr-o combinație de mijloace politice, economice, militare, informaționale și culturale. Acestea sunt instrumentele de bază ale puterii naționale. Opțiunile strategice indică modul în care o națiune va folosi toate aceste instrumente pentru urmărirea obiectivelor naționale. Aceste alegeri strategice și ipotezele făcute despre acestea, oferă îndrumări și stabilesc limite asupra nivelului inferior decizional. Astfel, o strategie venită de sus în jos și abordarea în acest mod a planificării forțelor permite strategiei naționale să stabilească limitele prin care se fac alegerile succesive de forțe.

Strategia națională ar trebui să decurgă din obiectivele sale de natură militară și din cadrul general al strategiei naționale de securitate. Uneori este util să vizualizăm elemente ale acestei strategii care să cuprindă alegeri fundamentale cu privire la cursuri alternative de acțiune. Aceste elemente sau „descriptori” descriu modul în care intenționăm să ne folosim mijloacele militare pentru a ne atinge scopurile. Unele dintre aceste alegeri fundamentale sunt: o strategie de coaliție versus o strategie unilaterală, descurajare versus război și forță activă față de forța de rezervă. Cerințele și influențele fiecăruia dintre acești factori în mod fundamental determină mărimea și structura forțelor viitoare.

Resursele. Strategia și procesul de planificare a forței reprezintă o problemă de alocare a resurselor. Două niveluri de alocare a resurselor afectează cantitatea de resurse destinate apărării. La cel mai înalt nivel, există bugetul statului care arată cum resursele naționale vor fi împărțite diferitelor instituții, iar nivelul resurselor este strâns legat de tipul strategiei alese. Al doilea nivel de alocare a resurselor are loc la nivelul ministerului apărării care decide, în funcție de o multitudine de factori. Prin urmare, planificatorii militari trebuie să își exprime nevoile legitime pentru a răspunde obiectivelor de securitate.

CAPITOLUL 3

STUDIUL STRATEGIEI

3.1. De ce vrem să studiem strategia

Evident, răspunsul nu poate fi decât acela că avem nevoie de strategii care să ne construiască strategia. Dar cine sunt aceștia? Care este rolul lor? Și ce se înțelege de fapt prin construcția strategiei? Din motive lesne de înțeles, mediul academic este înclinat cu predilecție către predarea strategiei cu un curriculum de idei cumva privilegiate. Trebuie să admitem faptul că sunt puțini autori clasici ai teoriei strategiei de valoare care au, să spunem așa, dreptul de a preda strategie, restul profesorilor care doar predau, au cu siguranță un efect mai puțin dorit asupra caracterului și intelectului studenților.⁹² Lucrările de actualitate despre strategie, în special cele scrise de civili, pot cu ușurință să inducă în eroare pe nedrept un cititor de bună credință, să creadă că cheia competenței strategice este înțelegerea conceptului. O asemenea înțelegere este esențială, este necesar ca strategii să fie asistați în efortul lor de a învăța cum să gândească la nivel strategic, dar stăpânirea teoriei strategiei, chiar și atunci când teoria este apreciată cu amabilitate de către mințile cele mai puternice în materie de strategie din istorie, nu este sinonim cu stăpânirea strategiei. „Este ușor să gândești strategic, dar este mai greu să acționezi strategic.”⁹³ Prima jumătate a acestui dicton este în mod evident provocatoare, dar cea de-a doua oferă o vedere strălucită, în ciuda unei aparente banalități. Să nu uităm că trebuie să răspundem unor întrebări elementare. Pentru ce anume îi educăm pe viitorii

⁹² Colin S. Gray, *The Strategy Bridge: Theory for Practice*, 2010, Appendix B.

⁹³ Colin S. Gray, „Britain’s National Security: Compulsion and Discretion”, *The RUSI Journal*, vol. 153, nr. 6, decembrie 2008, p. 18.

strategi? Ce anume trebuie să fie în stare un strateg să facă? Ce anume înseamnă să fii strateg? Un strateg trebuie:

1. să teoretizeze în mod abstract și să contribuie la dezvoltarea, sau la interpretarea într-un mod precis, a teoriei generale eterne și universale a strategiei;

2. să conceapă, să inventeze sau să descopere ideile principale care asigură îndrumările de bază pentru planificatori, în cadrul unui context istoric;

3. să configureze și să proiecteze planurile operaționale ale actualei etape istorice, cunoscute și ca strategii, în folosul forțelor armate. Acest lucru necesită cunoașterea sistemului de comandă și controlul procesului de planificare strategică, inclusiv a planurilor de contingență, o dată ce inamicul începe să dea semnale de atac;

4. să direcționeze comanda și controlul în încercarea de implementare a planurilor de către trupe în teren, o sarcină ce impune alegerea subordonaților, supravegherea performanțelor lor și promptitudine în modificarea planurilor pe măsură ce evenimentele se desfășoară.

Strategia clasică este necesară la câteva niveluri de responsabilitate, implicând comanda și leadershipul. Această tipologie este mai degrabă o listă scurtă de perspectivă. Ar fi plauzibil să se pretindă ca strategii să fie capabili să acționeze la un moment dat în rolul de politician. Pe de altă parte, este nevoie și de aura unui luptător eroic care să mobilizeze anumite resurse. Punctul important este acela că învățarea strategiei nu poate fi făcută separat de înțelegerea corectă a rolului pe care trebuie să îl joace un strateg. Strategia nu poate fi considerată în mod judicios și tratată, din punct de vedere pedagogic, ca un obiect liber purtător de adevăruri mărețe. Un strateg este considerat a fi un militar profesionist însărcinat cu: îndrumarea și modelarea unor operații militare desfășurate de mari unități cu scopul de a securiza un avantaj militar (succes sau victorie) și îndrumarea și modelarea cursului unor evenimente militare cu scopul de a atinge un scop politic. Pe scurt, subiectul de maximă însemnătate aici este

educarea generalilor care pe lanțul de comandă au de a face cu întrebuințarea în luptă a marilor unități și care se străduiesc, în același timp, să dea satisfacție politicienilor prin obținerea de avantaje operaționale la diferite niveluri ale conflictului. Este adevărat că în diferite momente ale istoriei, locuri și circumstanțe, relațiile dintre politică, strategie și tactică pot lua diferite forme. Toți beligeranții trebuie să se lupte pentru o coerență consecventă a activităților de către elementele care contribuie la instrumentul militar, și trebuie să urmărească să întrebuințeze acele instrumente în așa fel încât ambițiile lor politice să fie îndeplinite.

Efortul de a educa strategii trebuie să fie modelat de o viziune clară privind ce anume face ca o persoană să manifeste competență într-o anumită poziție. Educația în strategie urmărește să influențeze o persoană a cărei performanță trebuie să fie un produs dinamic format dintr-o combinație biologică, psihologică/personalitate, experiență și oportunitate. Intellectul singur nu este cheia pentru o performanță înaltă în strategie. Poate fi de ajuns dacă strategul trebuie să performeze strict ca ofițer de stat major, deși și atunci orice individ are nevoie să știe să împărtășească altora ideile, pentru a contribui la elaborarea unui plan de succes. Caracterul nu este un substitut pentru inteligență și nici un IQ ridicat nu compensează trăsăturile de personalitate necesare pentru un lider sau pentru un post de comandă. Studenții cei mai străluciți din academii nu devin mereu strategii de clasă. Cei mai eficienți lideri la nivel tactic s-ar putea să nu strălucească la nivele de comandă mai înalte, fără a face vreo legătură cu „principul lui Peter”, conform căruia unii oameni se ridică în carieră până la nivelul lor de incompetență. Uneori, colonei excelenți sunt promovați pentru a deveni generali de brigadă foarte buni, și după aceea devin generali periculos de incompetenți. Nu mai puțin interesant este faptul că, ofițerii tineri fără sclipire, în cazul în care supraviețuiesc procesului de promovare, se constată că devin din ce în ce mai buni cu fiecare pas pe care îl fac în carieră. Tacticienii de succes nu se dovedesc a fi mereu și buni strategii, așa cum nici strategii

de succes nu trebuie să aibă neapărat o carieră de succes la nivel tactic. Dar, există o regulă generală că o persoană care dorește să devină un strateg de nivel înalt, nu va avea niciodată această oportunitate dacă nu va performa la nivel mic, deși sarcinile de la acest nivel nu i se potrivesc și nu îl avantajează în carieră. Există o ironie a faptului că unele calități care contribuie din plin la o carieră de succes și care par a indica clar drumul către „stele” sunt probabil trăsături irelevante, chiar nocive pentru o performanță de nivel strategic autentică.

Forțele armate nu au un interes deosebit în conceptele strategice ca atare. Ele au nevoie de măiestrie, o teorie coerentă, pentru că strategia trebuie făcută de către strategii aflați în cunoștință de cauză. Ar fi inutil de repetat pentru cititorii militari că ideile strategice sunt adaptate pentru anumite nevoi particulare în planuri ca apoi să fie transpuse în acțiune pe câmpul de luptă, ghidate pentru a fi adaptate de structurile de comandă. O universitate civilă poate încerca în mod eronat să predea teoria strategiei cu referințe la istoria intelectuală. Dar soldații folosesc teoria pentru a o pune în practică, iar practica strategiei necesită anumite trăsături de caracter care se extind peste anumite bariere, deși fără îndoială includ și intelectul. Dacă curajul moral al unui ordin înalt și cel puțin un bun intelect nu sunt prezente, rezultatul poate fi determinat de curaj, urmărirea cu încăpățănare a unui plan prost întocmit, sau inabilitatea de a decide din varietatea de opțiuni mai creative.

Oamenii de știință civili sunt recunoscuți ca având probleme reale în a înțelege partea a doua a expresiei „este ușor să gândești strategic, dar este greu să acționezi strategic”.⁹⁴ Pentru un soldat și, prin extensie, pentru un factor de decizie politică care depinde de un soldat, teoria și practica trebuie abordate în mod holistic. În lumea modernă, se consideră vital ca strategia să fie predată cu respect față de conținutul intelectual, și de asemenea, după cum am remarcat,

⁹⁴ Jesse G. Chace, „Defining Asymmetric Warfare: A Losing Proposition”, *Joint Force Quarterly*, 61 124, p. 18.

trebuie să fie mereu o recunoaștere a faptului că în final, trebuie urmărit aspectul practic și nu cel savant. Educația în strategie pentru prezumtivii strategii este educația cu atitudine. Când ideile strategice sunt dezbătute la seminariile din universitățile civile, forța și slăbiciunile de caracter ale studenților nu sunt cele mai potrivite pentru a duce la o dezbateră profundă a subiectului. După toate acestea, lor nu li se va cere să obțină o performanță strategică în domeniul militar sau într-un context politico-militar. Filozofii, chiar și cei mai renumiți, sunt încurajați să cuprindă îndoiala.

Conflictele secolului al XXI-lea

Dacă o persoană poate gândi strategic, indiferent dacă această abilitate este nativă sau dobândită, ea poate fi aplicată în toate situațiile. Îndemânarea este indiferentă de subiect. Astfel, strategul cu talent, dacă nu este un geniu are nevoie să știe specificul contextului pentru aplicarea flexibilă a teoriei generale a strategiei. Pentru a explica, teoria generală a strategiei este valabilă pentru Primul Război Mondial cum este valabilă și pentru luptele de astăzi din Siria. Dar diferența de context dintre cele două exemple este enormă și este ușor să vezi de ce Clausewitz a insistat pe rolul educației în cunoașterea teoriei și nu pe cutumele istorice. Un synergism pornind de la spiritul nativ și experiența de viață este suficient pentru a produce competența strategică, dar toate comunitățile de apărare, mai mari sau mai mici, sunt prudente în a asuma că talentul nativ, deși nu neapărat un geniu, este foarte posibil să fie îmbunătățit de o educație în esențele strategiei. Aceste elemente de bază pot fi accesate și înțelese din textele scrise despre teoria generală a strategiei asupra cărora există un consens universal, de aceea este bine pentru un educator să știe ce texte să aleagă. Vestea mai proastă este provocarea de a ști ce anume să predea aspiranților strategii, în funcție de domeniul lor particular de cunoaștere. Am putea să fim de acord asupra majorității elementelor care constituie teoria generală a strategiei și, de asemenea, în linii

mari, putem cădea de acord asupra modului în care aceste elemente interacționează sau ar trebui să interacționeze.

Ce fel de practică strategică poate fi anticipată astăzi? Decât să abordăm conflictul în mod conceptual de-a lungul unui spectru, plecând de la neregulat la regulat, mai bine ne folosim de un model care nu este liniar și care nici nu implică o realitate prospectivă la o opțiune evidentă. Suprapunerea este o calitate care necesită o legătură. Acest raționament trebuie înțeles ca o aprobare a conceptului de război hibrid.⁹⁵ Într-un anumit sens este adevărat, dar această teorie nu este destul de clară asupra unor adjective acordate termenilor de război, conflict și strategie. Consemnările istorice arată într-un mod incontestabil că aproape toate războaiele au fost mai mult sau mai puțin hibride. Nu este nici istoric corect, nici în mod special util să sugerăm într-un mod neglijent că există o categorie distinctă conflictului, numită „hibrid”. Oricum, acest adjectiv are meritul că punctează o caracteristică importantă a războaielor și conflictelor astfel încât cineva ar putea să considere hibriditatea ca fiind o caracteristică permanentă a războiului. Strategii de astăzi trebuie să înțeleagă holismul acestui subiect astfel ca subiectul să se potrivească conflictului, competiției, rivalității, războiului și strategiei ca atare. Caracterul fiecărui conflict este într-un anumit fel diferit. Mai mult, aproape toate conflictele au acele trăsături specifice războiului convențional și neregulat și acele trăsături au fost prezente la un alt conflict, în același timp și același spațiu. Conflictele secolului al XXI-lea, cel mai probabil, nu vor fi nici regulate nici neregulate, dar în aceeași măsură aproape tot timpul vor fi mixte într-o proporție foarte mare sau având un caracter „hibrid”. În mod asemănător, conflictul va fi asimetric. Foarte rar, modul de ducere a acțiunilor de luptă de către beligeranți va fi asemănător. Dat fiind că nu există nicio modalitate de a prezice exact ce fel de conflicte vor pune la încercare

⁹⁵ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, December 2007; *idem*, „Hybrid Warfare and Challenges”, *Joint Force Quarterly*, nr. 52, 1st Quarter 2009, pp. 34-39.

deprinderile strategiilor în viitor, singura alternativă prudentă este aceea de a îi pregăti pentru întreg spectrul de posibilități.

Este o provocare elementară în a pretinde în mod persuasiv că viitoarele conflicte vor avea, în mare măsură, un caracter neregulat. Prin urmare, educația strategiei trebuie să acorde un privilegiu deprinderilor celor mai potrivite pentru eficacitate în conflictele neregulate. Din motive bine întemeiate, competențele specifice pentru insurgență și contraterorism sunt la modă. Prima parte a secolului al XXI-lea merită să fie denumită ca Era Terorii, dar perspectiva istorică și prudența moderată sugerează că această eră este probabil să fie una scurtă. Terorismul se va manifesta mereu, așa cum a fost prezent, mai mult sau mai puțin, de-a lungul istoriei. Globalizarea economică este o realitate importantă susținută de politică, cultură și alte elemente. Să luăm exemplul companiei rusești Gazprom care este una de nivel global, dar totul a fost făcut pentru a servi intereselor geopolitice ale Rusiei. În mod similar, deși economia Chinei este prin definiție una de nivel global, procesul a fost îndrumat de dorința oficială ca țara să devină una puternică pe plan mondial. Uniunea Europeană, în schimb, prin standardele sale este o organizație prosperă, inegalabilă, dar amprenta pe care o lasă în jocul puterii politice mondiale este una disproporționat de redusă. Spectrul conflictelor pentru secolul al XXI-lea îmbracă astfel întreaga gamă de posibilități. Conflictele dintre state sunt o realitate astăzi, deși au fost depășite ca prevalență de conflictele intrastate. Educația strategică contemporană nu își poate permite să neglijeze niciun caracter al unui conflict, indiferent de modelul de predicție și anticipație. Cei ce se străduiesc să educe în strategie și strategia militară trebuie să fie conștienți de faptul că misiunea lor este una permanent necesară. „Frica, onoarea și interesul sunt la fel de valide în secolul al XXI-lea așa cum au fost secolul al V-lea î.c.”⁹⁶ Structura de bază a istoriei umanității a fost legată de strategie și trinitate astfel că acum avem,

⁹⁶ Louis J. Halle, *The Elements of International Strategy*, Lanham, MD, University Press of America, 1984, p. 15.

scopuri, căi și mijloace. Profesorii de strategie trebuie să știe să explice, în mod elegant și elocvent, motivele fundamentale care vor defini politica și strategia în viitor.

A preda despre conflictele secolului al XXI-lea este o mare provocare, ușurată de diferența elementară dintre continuitate și discontinuitate. Știm sigur că în viitor vor fi conflicte, incluzând aici și războaie, și cu siguranță, în termeni generali, știm și de ce. Dar ceea ce nu știm și nu vom ști, este ce anume rivalități vor deveni conflicte și care vor erupe în războaie. Veștile bune sunt acelea că nicio rivalitate politică particulară implacabilă, care poate genera un conflict sau un război, nu este de neevitat. Sărăcia în educația politică și strategică a fost răspunzătoare pentru cele mai multe dintre deciziile incompetente care au dus la destrămarea Uniunii Sovietice. Nici apariția unei discontinuități geopolitice ca urmare a sfârșitului Războiului Rece, nici creșterea economică și a tehnologiei informației, nu au impus o schimbare importantă a relațiilor internaționale. Au fost modificate unele detalii astfel că savanții, politicienii și alți comentatori care ar fi trebuit să știe mai bine, au vorbit și chiar s-au comportat ca și cum revoluția geopolitică de la începutul anilor `90 ar fi schimbat natura competitivității vieții politice. Politica înseamnă putere, așa fost din totdeauna și așa va fi mereu. Când puterea, care reprezintă o cantitate dinamică relativă, cât și o valoare, este contestată în comunitatea de securitate, posibilitatea de utilizare a unei forme de violență organizată, adică a unei forțe militare, este aplicată în acest context. Este ușor să acorzi atenție unei continuități a conflictului politic uman, care de cele mai multe ori poate degenera în violență, și în consecință să se adopte în mod neinspirat o atitudine fatalistă. Acestea fiind spuse, este bine să reamintim că prima sarcină a unei armate este aceea de a fi eficientă și competența cea mai distinctivă este ducerea luptei, astfel că strategii nu trebuie să renunțe la sarcina lor profesională de a studia fenomenul politic în scopul înțelegerii folosirii forței. Trebuie să fim conștienți de faptul că provocările secolului al XXI-lea vor include mult mai multe variante

ale conflictului și războiului, probabil toate acestea cumva „hibride”, decât ne-a relevat prima decadă a secolului. Istoria (sau istoricii) nu ne spune la ce să ne așteptăm, dar ne pune la dispoziție avertizări care ar trebui să fie evidente și pe care noi le ignorăm spre riscul nostru. Nu este numai util, este chiar vital să fim conștienți de certitudinile discontinuității istorice, sau cel puțin de o asemenea apariție în viitor.

Motivul pentru care acest aspect contează atât de mult, este pentru că indiferent dacă înregistrăm ca fapte evenimente despre care știm, suspecte sau neștiute, nu ar fi posibil ca noi să conducem o planificare a apărării prudentă. Strategii militare, pe timp de pace, sau cel puțin în timpuri liniștite, pentru ducerea unui conflict la scară mare, duc lipsa unui feedback sigur asupra performanțelor lor competitive. Cât de bun este un general care trebuie să comande pe timp de luptă? Testul pentru o performanță strategică adecvată trebuie să fie adaptabilitatea și flexibilitatea, fără să excludem potrivirea pentru categorii demodate ale viitorului conflict sau război. Șocul politic viitor este garantat de istoria umanității, așa cum există o dimensiune istorică a strategiei militare. Nu există nicio prognoză în această problemă. Vom fi foarte surprinși și vom avea nevoie de un instrument militar care să se potrivească foarte bine cu caracterul politic contextual al conflictului respectiv. Indiferent cât de mult încercăm cineva, nu putem evita problemele de azi pentru a educa pentru ziua de mâine. Teoria generală despre arta guvernării și strategie cere ceva mai mult decât o asistență adecvată în momente cruciale despre cum să fie privit viitorul. Problema majoră este cum să faci față destul de bine provocărilor și certitudinilor de azi și ale viitorului imediat, fără să se cadă în capcana faptului că putem crede că problemele de mâine sunt vizibile prin prisma evenimentelor și tendințelor de astăzi. Educația strategică trebuie ca, în parte, să fie alimentată de aprecierea detaliilor schimbătoare ale istoriei, dar nu trebuie să fie condusă și, în mod cert, nu trebuie să fie limitată la studiul evenimentelor curente sau la istoria contemporană. Strategii

educați în totalitate prin prisma evenimentelor de azi, vor fi „needucați” pentru evenimentele viitoare.

3.2. Predarea strategiei

„Tot mai des, englezii și americanii iau poziții conform naționalității lor, dar uneori alianțele dintre ei s-au format depășind linia profesionalismului și cea națională, și, așa cum politicienii trebuie să fie specialiști în strategie, așa și soldații sunt forțați să fie politicieni.”⁹⁷ Fiecare profesie a fost nevoită de legătura cu strategia, să opereze în afara zonei sale de confort maxim. Politicienii sunt în mod tipic pe o gheață subțire atunci când își aduc contribuția la strategia militară, în timp ce soldații trebuie să învingă provocări de natură etică, de deprinderi legale atunci când sunt solicitați să ofere sfaturi pe subiecte care transcend aspectele militare. Este posibil, chiar necesar și benefic, să se facă distincție în teorie, între politică, politici și strategia națională de securitate. Nu este nicio îndoială că în practică, destul de frecvent de-a lungul istoriei, cele trei concepte esențiale sunt amestecate sau contopite unul în altul într-un mod de neînțeles. Este inutil să mai adaug faptul că această realitate poate fi o sursă de adânc disconfort pentru „anumiți” soldați profesioniști. Explicația pentru „anumiți” soldați profesioniști derivă din faptul că fiecare generație de militari profesioniști, peste tot în lume, are doar câțiva generali care au talent pentru strategie și personalitate pentru politică. În majoritatea statelor democratice, soldaților li se cere sau chiar li se recomandă cu tărie să se abțină de la activitatea politică. Acest lucru nu neagă conceptul că politica este potrivită pentru disertații neconcludente.

Relevanța acestor remarci aparține, cu un oarecare disconfort, realităților de folosire a strategiei în zone unde instrumentele – politic și militar – se întâlnesc, metaforic vorbind, acolo unde fac o „punte de legătură”. Într-o lume ideală, cu bune și rele, probabil mai mult cu

⁹⁷ Andrew Roberts, *Masters and Commanders: How Roosevelt, Churchill, Marshall and Alanbrooke Won the War in the West*, London, UK, Allen Lane, 2009, p. 5.

rele, politicianul tipic spune „du-te și fă”, care în mod evident este ordin, diferit de lumea politică, iar soldatul din fruntea ierarhiei militare, salută cu politețe și răspunde „am înțeles”, și trece la executare, nestingherit de hărțuiala politică ulterioară, pentru a își exercita deprinderile de soldat profesionist. Armata este mobilizată și strategia militară este decisă în funcție de căile cele mai bune de urmat pentru îndeplinirea scopurilor militare care să aducă victoria cerută de politicieni. Desigur, această poveste simplă este un nonsens, și dintotdeauna a fost. În practică, politicile sunt făcute de politic și pentru că politicul este un proces continuu, politicile se vor schimba. Mai mult, în strategia militară și strategie, deși ultima este mai importantă decât prima, militarii nu pot primi ordine pur și simplu pentru a lupta pe domeniul politicilor. Alegerile politice, pe care ei trebuie să le transforme în obiective militare, trebuie să fie calibrate luând în considerare căile și mijloacele militare. Acesta nu este decât vârful aisbergului interdependenței care îi diferențiază pe profesioniștii militari ca strategii de factorii nonmilitari care sunt luați în considerare. Cum poate fi învățată strategia pentru a atinge complexitatea într-o lume dominată de multe situații neprevăzute? Surpriza strategică este un subiect pe care teoreticienii îl puneau în atenție cu ani în urmă.⁹⁸ În mod paradoxal și chiar ironic, provocarea principală pentru un profesor de strategie este de departe de a fi ușoară, așa cum am avea tendința să credem. Avându-l pe Clausewitz ca mentor principal, trebuie să admitem că, deși este necesar pentru generali să aibă o bună bază de cunoștințe despre o varietate de subiecte, nu este nicio cerință pentru ei pentru a fi multidisciplinari. Nu este nevoie ca generalii să cunoască totul, ci trebuie să știe foarte bine ceea ce trebuie să facă, și mult mai important este să știe cum să găsească, să descopere ceea ce au nevoie.

Încă din secolul al XVIII-lea, în multe țări, profesia militară a inventat și dezvoltat un sistem modern de stat major, astfel încât

⁹⁸ Colin S. Gray, *Transformation and Strategic Surprise*, Carlisle, PA, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, aprilie 2005.

comandantul, chiar dacă se întâmplă să fie un geniu, nu este nevoie să le știe pe toate, el putând apela la cunoștințele personalului subordonat. De asemenea, având în vedere mărimea și complexitatea sistemului militar, ar fi imposibil chiar și pentru un geniu militar să facă totul de unul singur.⁹⁹ Dar, dincolo de obținerea de informații este necesar ca un general să acumuleze în permanență cunoștințe, deși, cunoștințele ca atare, lăsând deoparte informațiile, nu au nicio valoare pentru performanța actului de comandă în urmărirea efectului strategic, care este scopul strategiei. Persoanele în uniformă trebuie să fie capabile să-și extragă judecata din cunoștințele acumulate și mai au nevoie de abilitatea de a folosi această judecată pentru exercitarea efectivă actului de comandă.

Pentru a răspunde la întrebarea „Cum trebuie predată strategia?”, este necesar în primul rând să fim atât realiști cât și clari asupra modului de manifestare a activității strategice. Mult prea des, instituțiile înalte de educație militară nu se întreabă ce sau cine sunt cei care trebuie educați. Diferențele apar atunci când programele de învățământ sunt elaborate pentru militari care urmează o formă de învățământ clasică sau pentru cei care fac obiectul unor promovări sau sunt în atenția unor structuri pentru a deveni strategii cu adevărat. Trebuie de asemenea făcută diferența între a preda materia strategie și a forma o persoană ca strateg. Întreaga istorie a strategiei, chiar și cea interpretată în cartea „Despre război” a lui Clausewitz, încearcă să ne spună că trebuie să predăm strategia acelor oameni care pot fi educați în acest sens, care manifestă inteligență și creativitate. Geniul creativ nu este singurul fel de geniu de care o țară are nevoie, ci creativitatea strategică trebuie îmbinată cu abilitatea de a transforma înțelegerea strălucită a aspectelor strategice într-un stil de comandă performant și eficient. Cu alte cuvinte, nu este suficient de a educa strategii care știu ce ar trebui făcut, sau cum se face, ci și cutezanța unora spre dorința de a fi profunzi în ceea ce fac. Este o mare cerință pentru câțiva, din

⁹⁹ David T. Zabecki, coord., *Chief of Staff: The Principal Officers Behind History's Great Commanders*, vol. 2, Annapolis, MD, Naval Institute Press, 2008.

păcate foarte puțini strategii, care să fie persoane de acțiune și cu o gândire creativă. Aceste persoane trebuie să fie suficient de bune, deși nu neapărat remarcabile, dar să aibă o gândire strategică, buni planificatori la nivel strategic, calități de comandă și lideri în același timp. Cunoașterea strategiei clasice este necesară, dar niciodată nu este de ajuns. Tot timpul este nevoie de o persoană care nu numai să înțeleagă conceptul vital al punctului culminat al victoriei, dar care este capabilă să îl identifice în timp real. Fără să ne dorim să înțelegem provocarea minunată a rolului strategului acolo unde politica sau politicile se întâlnesc cu puterea militară, încă o dată, nu numai că vom eșua să recunoaștem rolul fundamental al educației strategice și ne vom mulțumi cu comportamentele zilnice la nivelul de jos al activităților zilnice.

Considerând că așa ar trebui să fie, ca funcție, strâns legată de trinitatea scopuri, căi și mijloace, este indiscutabil că execuția planificării și a actului de comandă la fiecare nivel ierarhic, chiar și cel civil, este sensul funcțional de bază al strategiei. În luptă, comandanții de pluton și de companie trebuie să rezolve enigme de viață și de moarte care sunt compuse structural din scopuri, căi și mijloace. Din acest fapt banal trebuie înțeles că educația prin practică în strategie este mult mai extinsă decât se crede. Dar, provocarea uriașă o reprezintă ce anume trebuie predat pentru a deveni o competență funcțională larg răspândită, dificultatea majoră pentru un strateg fiind conversia în gama variată de comportamente. Tacticianul trebuie să administreze în mod coerent scopurile, căile și mijloacele de nivel tactic, dar este destul de dificil să convertească avantajul tactic al numeroaselor ciocniri într-un câștig semnificativ de nivel operațional. Provocarea strategilor militari trebuie să fie nevoia de a întrebuița succesul operațional în avantajul cursului războiului. Și ca și cum nu ar avea destule probleme, strategii militare trebuie să conducă forțele armate astfel încât să satisfacă ambițiile politice.

Trebuie să admitem că, deși multe lucruri importante despre strategie pot și trebuie predate, sunt multe alte aspecte care nu pot fi

învățate decât prin experiența directă în acțiuni militare. Deși se pot spune multe lucruri în favoarea învățării strategiei din greșelile altora, trebuie admis faptul că nimic nu poate concura în eficiență cu adevăratul impact personal. „Pericolul este o școală pentru strategie”¹⁰⁰, o expresie plină de înțelepciune. Învățarea prin practică cel mai probabil va educa strategii mult mai bine decât educarea prin observare. Experiența personală acumulată prin îndeplinirea unor sarcini la nivel strategic nu poate fi un substitut al educației prin cursuri. Dar pentru profesia militară, ca și pentru alte profesii de altfel, de departe cea mai bună educație este învățată din succesele și, în special, din eșecurile personale. Profesia militară își dă silința să educe pentru ierarhia superioară prin fabricarea experienței unei astfel de structuri într-o varietate de exerciții de antrenament. Îmbinarea călătoriilor de studii cu simulările, studiul cazurilor istorice sau ipotetice, seminariile de dezbateri, exercițiile în teren cu trupe, precum și un volum mare de studiu personal, toate contribuie la efortul de educare pentru practicarea strategiei. Sunt unele limitări precum și părți tari, inerente în fiecare componentă a procesului de educație strategică. Metodele amintite mai sus sunt de mai mică importanță pentru educația unui strateg, în comparație cu următorii factori dominanți: natura, personalitatea, experiența și oportunitatea. La acești factori esențiali trebuie totuși să adaug și un element vital al sistemului militar și anume existența unui sistem bine definit de promovare și selecție pentru funcțiile de comandă.

Deși un general își învață meseria în bună parte din greșeli, greșeala este judecată de către structura responsabilă cu procesul de selecție și nu este considerată o experiență utilă din care să se învețe, ci ca o dovadă a faptului că persoana nu este potrivită să îndeplinească responsabilitățile nivelului de comandă respectiv. Acest lucru nu trebuie privit ca o sugestie excentrică că soldații trebuie recompensați pentru eșecurile lor. Fiecare organizație, inclusiv cea militară,

¹⁰⁰ John Lewis Gaddis, „What Is Grand Strategy?”, Triangle Institute for Security Studies and the Duke University Program in American Grand Strategy, februarie 26, 2009, p. 2.

promovează peste măsură oameni care strălucesc în locuri de muncă cu responsabilități scăzute și termină sau pur și simplu îngheață cariera unor oameni care poate ar fi fost mai potriviți. Nu este nici util, nici echitabil ca organizația militară să fie ținută la un standard de perfecțiune. Greșeli se fac tot timpul.

Problema educației strategilor pentru profesia militară este cu două sensuri. În primul rând, în anumite țări, un strateg poate fi lipsit mulți ani de posibilitatea de a exersa una din competențele esențiale, și anume lupta. În al doilea rând, funcția strategică este aproape incomparabil mult mai importantă pentru soldatul profesionist decât alte moduri de viață, pentru că securitatea și supraviețuirea umană sunt miza esențială. Când generalii fac greșeli, numărul victimelor este mai mare decât cel estimat. Mai mult, comunitatea pe care o deservește este pusă în pericol, ca o consecință a slabei performanțe strategice. La începutul secolului al XX-lea exista un citat cinic care spunea că „este nevoie de 20.000 de victime pentru a antrena un general”. Există o exagerare în acest citat, dar și un sâmbure de adevăr care în prezent este pe cale a fi uitat sau omis. Este regretabil, dar și de neevitat adevărul despre strategia militară că instrumentul principal este capacitatea de luptă a soldaților (indiferent cum sunt echipați pentru luptă și indiferent de mediul geografic).

Societățile occidentale, cu valorile lor liberale decente, își instruiesc cetățenii că fiecare ființa umană este un scop în sine. Dar pentru strategii militari, soldații sunt piese ale unui instrument care nu pot fi apreciate în principal ca ființe umane de a căror siguranță comandantul este preocupat în mod principal. Dacă evitarea pierderilor este sarcina principală, instrumentul militar ar fi inefficient în cel mai bun caz, iar în cel mai rău caz ar duce la un dezastru. Partea bună este că nu există un conflict între sarcina comandantului de a avea grijă de oamenii săi și sarcina de a îndeplini actul de comandă. Dacă în executarea actului de comandă de către un strateg cu experiență se observă o lipsă a grijii față de personalul din subordine, în scurt timp acesta va descoperi că și performanțele de luptă ale

personalului vor scădea. În mod clar, educația strategică trebuie să lupte pentru a fi realistă și practicabilă. Din fericire pentru societate, dar din nefericire pentru educația strategică, educația practică în strategie la cel mai înalt nivel sub presiunea războiului este mai rară. Pe de altă parte, cele mai multe armate din lume nu sunt în război. Chiar și atunci când un sistem militar este în război, numărul pozițiilor de comandă de nivel înalt este foarte mic. Asta înseamnă că istoria oferă puține oportunități pentru persoanele care sunt însărcinate cu practica strategiei militare pentru a avea o calificare deosebită câștigată pe câmpul de luptă. Paradoxal, cu cât o forță militară este mai eficientă ca forță de menținere a păcii, cu atât este mai puțin eficientă într-o situație de luptă efectivă în actualul mediu de luptă. Practica, rareori ne face perfecți, dar militarii care nu luptă sunt cel mai expuși pentru a nu fi performanți atunci când situația o va cere. Democrațiile iubesc pacea, dar în mod inevitabil pierd prima bătălie din acest motiv. Tot timpul va exista o problema caracteristică oferită de inamic. Strategii trebuie să învețe cum să câștige într-o competiție de rivalitate, într-un duel la scară mare. Foarte puțini strategii pot face acest lucru fără o practică prealabilă iar aceștia sunt cei născuți pentru așa ceva.

Ca o concluzie, este evident faptul că educația superioară a strategilor se face cel mai bine prin practică, pe de o parte, iar pe de altă parte, instituțiile militare pot acorda doar o asistență educațională celor puțini pe care natura și personalitatea i-a înzestrat cu darul de a fi capabili să-și asume responsabilitățile strategului.

3.3. Ce îi învățăm pe viitorii lideri

Cel mai important lucru de care un strateg are nevoie este capacitatea de a judeca strategic. La nivelul cel mai înalt al ierarhiei militare, acolo unde operațiile trebuie concepute, planificate și executate cu scopul de a dezvolta cursul acțiunilor de luptă, și unde scopurile militare trebuie alese pentru a anticipa consecințele politice, un strateg trebuie să oscileze între intuiție și presupuneri. Desigur,

cea ce poate fi calculat trebuie făcut ca atare, dar chiar și asemenea calcule uneori nu sunt decât simple presupuneri. Rata pierderilor, impactul lor asupra coeziunii unității și moralului pot duce la scăderea capacității de luptă. Toate acestea pot fi calculate și prevenite, dar de cele mai multe ori dinamica luptei poate surprinde astfel încât aceste calcule să fie greșite. Motivul este acela că sunt factori care modifică comportamentul uman în situații de luptă. De exemplu, deși capacitatea de luptă este în principal legată de factori materiali, factorii imateriali, cum ar fi moralul este de multe ori mult mai important. Un luptător foarte bun, cu un armament prost poate învinge un luptător slab cu armament bun. Deprinderile și determinarea contează mai mult decât tehnologia de ultimă oră. Desigur, există și limite specifice contextuale ale acestui adevăr. Un strateg prudent va spera și se va strădui să comande oameni bine instruiți și bine echipați. Fie că da, fie că nu, o persoană căreia i s-au încredințat sarcini strategice, se va dovedi capabilă să se achite de ele în mod adecvat, determinată de un amestec de natură, alimentată cu o bună instruire, experiență și oportunitate. Este un adevăr, că de-a lungul istoriei, strategii talentați au făcut dovada calităților lor numai dacă circumstanțele au permis. Unii inamici i-au provocat mai mult decât alții. Contextul unor războaie a impus constrângeri strategice mai mari sau mici asupra talentului unor strategii. Competența strategică, ce stă în umbra excelenței, este practic singurul scop care ar trebui să fie urmărit în performanța unor strategii de carieră. Educația academică nu poate asigura, în absența unei capacități cognitive, o experiență reală a strategiei, mai ales când este nevoie de responsabilități crescute sau de o personalitate care trebuie să impună respect, încredere și uneori afecțiune. Profesorii trebuie să recunoască aceste limitări. Deși este foarte important să recunoaștem educația academică în strategie ca fiind esențială, profesorii admit că războiul este foarte complex și el nu poate fi redus la un context elementar al ciocnirii la nivel strategic a unor deprinderi între două forțe ostile.

În continuare voi prezenta câteva idei cu privire la ce anume trebuie studiat pentru a da celor care se pregătesc pentru o carieră în structurile superioare:

1. *Studentii trebuie încurajați să gândească strategic.* Ei au nevoie să învețe să se concentreze pe acțiuni ca facilitatori ai consecințelor pe care le urmăresc. Ei trebuie să raționeze și să instrumenteze, să încerce să anticipeze efectele pașilor următori ai acțiunilor lor. Tacticianul îndeplinește scopurile stabilite de eșalonul superior. Strategia militară, ca parte coerentă a mării strategii, se întâlnește cu mediul politic iar strategii trebuie să fie capabili să „ghicească” (să calculeze, să intuiască) o anumită intenție de realizat la nivel operațional, care să ducă la îndeplinirea cursului războiului. De asemenea, lucrând alături de politicieni, strategii militari trebuie să fie capabili să identifice obiectivele militare care să servească scopurilor politice. Clausewitz spunea că „obiectivul politic, motivul original pentru război, determină atât obiectivele militare care trebuie atinse cât și cantitatea de efort necesară pentru îndeplinirea acestuia”.¹⁰¹ Această formulă simplă are o logică convingătoare dar teribil de greu de pus în practică. În multe războaie, dacă nu în toate, va fi de departe evident, cum realizările militare se vor traduce în suficiente succese politice. Mai mult, pentru a evidenția, este necesar pentru un viitor strateg să fie educat pentru a face față unui context competitiv, unul în care inamicul are o dorință independentă. Pentru a gândi strategic este nevoie să raționeze asupra relației scopuri-căi-mijloace. De multe ori, în practică, relația dintre cele trei componente în acest triptic al funcțiilor strategiei nu este suficient de bine realizată. Căile moderne pot direcționa mijloacele și politicile pentru legitimizare. Dar, mijloacele favorabile pot configura căile care să dirijeze scopurile. Este suficient de spus că strategii educați vor aprecia potențialul pentru o anumită dezordine a celor trei elemente și nu vor fi derutați de necesitatea ca cele trei elemente să tolereze o

¹⁰¹ C. Mitchell, „Notes On Leadership & Strategy from Clausewitz”, URL: <http://www.csun.edu/~hfmgt001/Clausewitz.htm>, accesat la 20.02.2019.

relație coerentă între ele. Cei mai puțin educați în strategie sunt predispuși să încurce scopurile, căile și mijloacele sau cel puțin probabil să fie direcționați către o eroare strategică, prin acceptarea cererilor presante ale instrumentelor războiului de a domina intenția. Un viitor lider care este capabil să gândească strategic despre puterea terestră are capacitatea să gândească strategic despre orice formă a puterii militare. Educația în strategie trebuie fondată pe un fundament solid al înțelegerii relației dintre scopuri, căi și mijloace, iar un strateg trebuie să fie în măsură să identifice atunci când un element este interpretat greșit, căci îi poate defavoriza pe ceilalți. Politica fără potrivirea căilor și mijloacelor este vanitate, în timp ce în absența politicii, acțiunile pe căi cu mijloace la dispoziție este inoportună.

2. *O educație formală în teoria strategiei este de dorit pentru toți cei ce aspiră la statutul de strategi.* Cu toate acestea, se va găsi cineva care nu are nevoie să citească despre strategie, iar aceasta poate fi o persoană care știe ce a scris Clausewitz și care este în măsură să explice prin prisma propriei culturi și a timpului de referință. Expunerea la clasici nu este dăunătoare, chiar și celor înzestrați de la natură și care au experiență, care pot interpreta un astfel de exercițiu ca fiind redundant. De-a lungul istoriei câțiva mari strategi nu și-au îmbunătățit performanța printr-o educație formală. Este o ipoteză clară că orice aspirant la sarcini care pot fi catalogate de nivel strategic trebuie să beneficieze de educația primită de alții. „Alții” în acest caz, sunt cei care prin largul lor consimțământ au decis să explice războiul și acțiunile de luptă așa cum le-au înțeles. Pentru că statul și războiul nu și-au schimbat natura de-a lungul istoriei, cei foarte puțini clasici adevărați ai strategiei vorbesc prin scrierile lor și pentru timpurile noastre. Dacă ne putem asuma, și ar trebui să facem asta, că strategii contemporani sunt maeștri ai profesiei lor și ceea ce nu cunosc poate fi cu ușurință găsit, este evident că educația lor în strategie trebuie să fie legată de orice context strategic istoric. De fapt, este de dorit ca educația în strategie să îl abată de la actualele sau viitoarele subiecte de interes. Secretarul de stat, generalul George C. Marshall, spunea că

„are dubii că un om care poate gândi cu deplină înțelepciune și cu adâncă convingere în ce privește anumite probleme de bază ale vieții internaționale, dacă nu a examinat în mintea lui perioada Războiului Peloponezian sau căderea Atenei”.¹⁰²

3. *Deși educația în strategie trebuie să aibă ca proprie structură o teorie generală care să fie atât permanentă, cât și universală ca autoritate, strategia este un subiect practic, iar executanții ei trebuie să învețe cum să folosească teoria în propriul beneficiu.* Teoria generală îi sfătuiește pe strategii asupra structurii și modului de utilizare a funcțiilor profesionale. Dar, urmărindu-l pe Clausewitz îndeaproape, trebuie să insist că o astfel de educație îl poate învăța pe strateg doar cum să abordeze sarcinile sale, nu îl poate instrui și antrena într-un context contemporan, ci doar el singur trebuie să se adapteze contextului specific. Sunt numeroase exemple pe această temă. Centrul de greutate este o noțiune puternică pe care militarii o găsesc ca fiind irezistibilă din motive bine întemeiate, dar de multe ori au loc dispute asupra naturii acestuia, caracterului, locației și relevanței sale strategice. Doar evaluarea contextului poate determina identitatea celui mai relevant centru de greutate și doar analiza contextului poate arăta dacă acesta este oportun sau posibil să amenințe centrul de greutate al inamicului. Profesorul în strategie este obligat în mod strict să facă diferența dintre teoria generală a strategiei, apelând la exemple istorice concrete, care pot da formă și pot crea planuri și strategii pentru practica actuală a strategiei. Privind lucrurile în mod abstract, în secolul XXI nu există nicio diferență între elemente de politică și război care să nu fi existat cu secole înainte. Relevanța relativă a fiecărei dimensiuni a strategiei se va modifica de la o etapă la alta, de la un război la altul, chiar lună de lună în cadrul aceluiași război. De exemplu, unii comandanți, mândri de potențialul manevrier al armatelor pe care le conduc, pot descoperi

¹⁰² General George C. Marshall, *Speech at Princeton University*, 22.02.1947, URL: <https://www.marshallfoundation.org/library/digital-archive/6-026-speech-princeton-university-february-22-1947/>, accesat la 20.02.2019.

că geografia și logistica pot fi un atu deosebit al deprinderilor lor operaționale. Educatorul în teoria strategică nu este nici filosof în căutarea adevărului de dragul său, și nici nu promovează ideile în contradicție cu acțiunea. Teoria strategică și practica strategică intenționată sunt conectate indisolubil. Planificatorul militar este, de facto, un teoretician. Un plan este o teorie care specifică modul în care un anumit obiectiv ar putea fi asigurat. Până când cursul evenimentelor viitoare se desfășoară, planificatorul șef și comandantul, care poate fi una și aceeași persoană, decide și acționează numai în baza unei teorii a succesului. Idei mari abstracte – cum ar fi natura trinitară a războiului, fricțiunea, centrul de greutate și multe altele – au nevoie întotdeauna de traducere în detaliu pentru zilele de astăzi, precum și o înțelegere adecvată.

4. *Trebuie evidențiată importanța gândirii sceptice, nu neapărat cinice, ca o trăsătură de caracter a unui strateg.* Este un lucru greu de atins pentru că, deși experiența unui militar de carieră îi oferă acestuia numeroase situații pentru a fi sceptic, pentru a fi un soldat de succes, una dintre cerințele personalității pentru un stil de comandă eficient, necesită reținere în a fi sceptic. Cu siguranță, un general de succes va fi acela care este încrezător. Scepticismul este o virtute pentru un filozof și nimeni nu dorește ca un soldat să fie filozof. Pentru a acționa într-un câmp de luptă caracterizat de incertitudine sistemică, pentru a da o șansă soldaților din subordine pe câmpul de luptă și mai ales să adere la un plan atunci când există dovada că începe să se acumuleze incertitudinea, toate aceste trăsături, și poate și altele, cer ca strategul să fie ferm și determinat. Misiunea imperativă în predarea strategiei trebuie să fie îmbunătățirea capacității strategului de a exercita judecata. Pentru această funcție esențială, el necesită cunoștințe, în special înțelegerea istorică a ceea ce a reușit și a eșuat și în ce circumstanțe. Fiind un proiect pragmatic, competența strategică, să nu mai vorbim de excelență, este o problemă nu numai de recunoaștere a ideilor și metodelor care au o relevanță ridicată. Competența este o abilitate de a putea discerne care idei și

metode par a fi suficient de potrivite pentru scopurile unei anumite misiuni.

5. *Scepticismul trebuie să fie echilibrat de încrederea că este posibil ca strategul și strategia sa să funcționeze suficient de bine pentru misiunea primită.* Pentru a ne aventura pe un teren complex, același scepticism, care poate avea efect distructiv în recunoașterea meritelor și în luarea unei decizii, poate avea un rol vital. Ideile și ideile ca planuri trebuie interogate cu privire la atuurile și slăbiciunile lor. De altfel, sunt multe situații într-un război, când scepticismul evidențiază un pericol ridicat de eșec. Într-un astfel de context, strategul trebuie să beneficieze pur și simplu de valoarea scepticismului care îl avertizează că poate pierde și să aleagă cursul de acțiune care în judecata sa oferă cele mai bune șanse atunci când pericolul și oportunitățile sunt comparate și estimate. Educația strategică trebuie să informeze cursantul despre argumentele avansate de unii savanți, soldați și romancierii, în sensul că strategia este imposibilă, se presupune că este o iluzie.¹⁰³ Acest argument pare superficial, capătă valoare sub greutatea dovezilor istorice. Strategia poate fi dezvoltată, în ciuda numeroaselor impedimente puse performanței sale. O educație în strategie, chiar și cea mai empatică nu este o educație în imposibil. Astrologia este un exemplu de nonsens, strategia nu este.

O competența militară limitată poate fi suficientă, dar există motive întemeiate care să-l plaseze pe soldat sub o povară grea de inadecvare pentru anumite sarcini. Strategul nu are altă alternativă decât să comunice cu lumea politică, locul de unde curg orientările politice. În mod ideal, și în ciuda distincției civil-militare care a fost foarte bine evidențiată de Samuel P. Huntington, un strateg ar trebui să poată explica orice situație militară politicienilor și funcționarilor civili într-un mod în care aceștia să înțeleagă pe deplin obiectivele

¹⁰³ Richard K. Betts, „Is Strategy an Illusion?”, *International Security*, vol. 25, nr. 2, toamna 2000, pp. 5-50.

specifice domeniului.¹⁰⁴ Mulți strategii au avut personalități adecvate și mulți au ajuns pe cele mai înalte trepte ale carierei, dar puțini au fost eficienți în comunicare în afara mediului militar. Când se întâmplă acest lucru, există un pericol ca politicienii să schimbe șefii militari până când identifică persoanele care par a fi empatic adecvate sau cel puțin cu care pot avea un dialog real. Chiar cu bunăvoință de ambele părți, adică cu o intenție sinceră de a colabora constructiv, funcția strategică care trebuie împărtășită de strategii militari și politicieni implicați în strategie este extrem dificil de a performa. Un soldat educat este mai probabil să poată ajunge să fie înțeles de un civil decât unul a cărui educație s-a limitat la necesitățile îndatoririlor sale militare. Pentru a fi capabili să ofere sfaturi militare adecvate, un strateg are nevoie de educație politică și social-culturală la fel de mult ca și de strategie. Un strateg educat este o persoană care deține, consultă și știe să consulte, busola morală.

Adevăratul geniu strategic este rar, și atunci este bine de căutat doar talentul strategic. Acesta din urmă poate fi îmbunătățit printr-o educație formală în strategia condusă de instituțiile însărcinate cu acest scop. Educația formală ar putea contura un talent care este înzestrat de natură și care a fost înfrânat de oportunitățile acordate de experiență.

Din fericire, un stat poate supraviețui și prospera chiar și fără genialitate excentrică. În schimb, necesită serviciile unor strategii care să fie suficient de buni, care sunt „potriviiți pentru scopuri”, așa cum se spune. Un curriculum educațional și un amestec înțelept de metode educaționale, cu siguranță poate să transmită ceea ce poate fi învățat pentru a ajuta la educarea celor care sunt educabili în strategie. Performanța strategică necesită anumite calități care sunt străine de înțelegerea strict intelectuală, există aspecte ale strategiei care nu pot fi predate. Există încă multe lucruri care pot și trebuie să fie învățate, nu în ultimul rând pentru că aproape toți cei care au un veritabil

¹⁰⁴ Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, New York, Vintage Books, 1964.

instinct pentru o mai bună conduită de război, și există puțini cu astfel de calități, pot beneficia de un minim de ajutor. Ajutorul pe care îl oferă educația strategică formală include ajutorul pentru raționament care este oferit în canonul clasic al scrierilor acelor autori care prin acordul universal efectiv au gândit cel mai profund și perceptiv despre subiect.

Responsabilitatea strategului este extraordinar de dificilă în bună parte, deoarece strategul trebuie să se străduiască să ofere o coerență între politică și tactică. Cheia sensului strategic poate să nu pară atât de evidentă și mă refer la capacitatea de a jongla, poate de a gestiona și ghida, în mod creativ și în mod coerent practicarea funcției strategice care include urmărirea scopurilor, prin modalități adecvate, folosind mijloace adecvate. La cel mai înalt nivel, strategul trebuie să încerce să orchestreze forțe armate și să adopte un anumit comportament pentru consecințele politice dorite. Aceasta este o provocare enormă, conversia de la moneda militară în monedă politică. Educația în istoria strategică nu poate antrena o persoană în ceea ce privește cele mai bune practici pentru problemele strategice, dar acea educație, cu siguranță, poate educa strategul de azi cu privire la tipurile de comportamente care au reușit și au eșuat în anumite situații date. Deși istoric nu există permanență în detalii, există multă permanență în natura contextelor strategice.

Strategia are o dimensiune intelectuală semnificativă. Deoarece strategia este un subiect pragmatic, aceasta trebuie abordată și realizată coerent, prin fuziunea constructivă a teoriei și practicilor relevante. Strategia nu este în principal o disciplină savantă, cum ar fi științele politice, istoria sau psihologia. Strategia implică atât teorie, cât și performanță, este o practică.

Este nevoie să transformăm sala de clasă militară dintr-un loc în care studenții vorbesc despre strategie într-un atelier în care studenții fac strategie sau meșteșuguri. Lucrul strategic responsabil presupune configurarea și vizualizarea grafică a unui peisaj strategic. Distanța dintre linia strălucitoare dintre educație și formare profesională este o

convenție inutilă care se disipează atunci când studenții militari practică elaborarea strategiilor bazate pe cercetare pentru probleme de securitate națională și militare din lumea reală. Astăzi, metoda standard de instruire în multe clase de învățământ militar de nivel mediu și superior este discuția din seminar. Această tehnică de clasă impune cursanților să citească o serie de texte, să pregătească note care încearcă să răspundă la rezultatele lecției și să contribuie la o discuție vie despre aceste texte în timpul seminarului. Principala preocupare a profesorului în această practică este facilitarea discuțiilor, precum și obținerea și evaluarea „contribuțiilor” de la fiecare student. Propun și apăr o abordare diferită.

Strategia este performanța; nu este pur și simplu o disciplină despre care se poate citi, discuta și stăpâni. Abordarea mea este de a transforma sala de clasă militară într-un atelier în care studenții fac strategie: efectuează cercetări asupra unei probleme date, formulează ipoteze despre dinamica problemei, propun rezultatele dorite și prezintă intervenții recomandate. Ideea cheie este că strategia – cum ar fi muzica, atletismul sau medicina – presupune a face ceva. Și asta înseamnă că se poate face bine sau prost. Dacă performanța strategică trebuie să fie competentă, aceasta necesită practică repetată (și, subliniez, repetată). Studenții militari trebuie să exerseze crearea, proiectarea și dezvoltarea strategiilor. Rezultatele învățării în programele militare nu îi determină pe elevi să „creeze”, „să proiecteze” sau „să se dezvolte”. Totuși, acest lucru este exact ceea ce trebuie să facă studenții: Ei trebuie să creeze, să proiecteze și să dezvolte modalități de rezolvare a problemelor nepracticabile – indiferent de locul unde servesc.

Cea mai importantă problemă a educației militare este aceea că este orientată pe ideea falsă că cineva poate antrena strategii prin discuții zilnice despre cărți și articole. Discuțiile facilitate în clasă își au locul lor. Și la fel se întâmplă și cu prelegerea mult malignizată. Cu toate acestea, personalul și colegiile de război vor trebui să-și reconsidere atașamentul la discuțiile la seminar și potențialul de a

cultiva practicieni strategici competenți. Discuțiile facilitate conduc într-adevăr la aceste rezultate, dar sunt mai puțin utile în încurajarea studenților să creeze, să propună, să proiecteze, să formuleze, să scaneze mediul și să exploreze rezultatele pe care nu le-au văzut. Această abordare permite studenților să învețe tehnici analitice puternice, să se confrunte cu conflicte din lumea reală și să integreze această învățare în formularea strategiei și planificarea militară. În timp ce sala de clasă militară de astăzi cere studenților să stea la seminar pentru a-și împărtăși părerile despre un text specific, sala de clasă de mâine ar trebui să solicite acestora să elaboreze strategii pentru provocările din lumea reală într-un mediu de atelier.

Unii profesori vor susține că curriculumul existent include exerciții de rezolvare a problemelor. Dar aceste exerciții sunt evenimente extraordinare, nu practică de rutină; elevii abordează aceste exerciții în mod superficial, deoarece cercetarea din lumea reală este mică sau nu. Cel mai important, aceste exerciții tind să se bazeze pe scenarii fictive care ratează acele dinamici sociopolitice cheie care determină relațiile reale. Niciun scenariu nu este capabil să surprindă complexitatea dinamicii reale a unei probleme.

Profesorii în strategie trebuie să le ofere studenților abilitatea de a cerceta și „vedea” mediul strategic, care este plin de dinamici politice, economice, tehnologice, culturale, etice și letale. Studenții trebuie apoi să cultive abilitățile necesare pentru a vizualiza și a descrie grafic acest mediu. Panourile albe sunt utile în această privință. Studenții care lucrează împreună pentru a configura o vizualizare a mediului pe o tablă albă oferă un punct focal pentru dialog și dezbateri despre dinamica continuă și intervențiile potențiale. În doctrină, practica designului militar încurajează profesioniștii militari să facă acest tip de vizualizare; cu toate acestea, în practică, astfel de lucrări „în alb” sunt prea des neglijate.

*Câteva exemple interesante despre cariera unor mari strategii*¹⁰⁵

Dwight Eisenhower, care a scris planul de război al SUA atât pentru teatrele europene, cât și pentru cele din Pacific și a exercitat funcția de comandant aliat suprem în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este, poate, exemplul cel mai bun al geniului strategic american. În esență, nu avea experiență de comandă la nivelul de general cu trei stele, comandând pentru scurt timp la nivel companie și batalion (timp de cinci ani, respectiv patru luni). Și-a petrecut aproape întreaga carieră până în acel moment ca asistent personal al generalilor Fox Conner, John Pershing și Douglas MacArthur, sau asistent superior și șef în structurile de personal. De asemenea, a excelat ca student la colegiul de război. În armata de astăzi, ar fi imposibil ca cineva care a urmat o astfel de carieră să fie promovat în postura de locotenent-colonel, cu atât mai puțin în rândurile ofițerului general. Aceasta este tocmai problema: cineva cu talentele sale ar fi fost risipit ca un ofițer de personal, cu tactică scăzută și, într-adevăr, s-ar fi putut plictisi. Dar, dacă obiectivul este identificarea și alimentarea talentului strategic, Eisenhower este tocmai genul de ofițer pe care dorim să îl păstrăm.

Generalul George Marshall, care a fost șef de personal al armatei în timpul războiului, a avut o carieră netradițională. A petrecut mai mult timp la nivel tactic decât Eisenhower, totuși cea mai mare parte a carierei sale a petrecut-o ca ofițer de personal și ajutor pentru ofițerii superiori. S-a ridicat la rang de cinci stele, nu a comandat niciodată divizia, corpul de armată. Ca și Eisenhower, a excelat și în școală, absolvind primul la școala de infanterie colegiile de război.

Generalul (ret.) Colin Powell, probabil cel mai apreciat strateg militar american după cel de-al Doilea Război Mondial, a fost cunoscut și ca „general politic”. El a excelat în funcțiile de comandă de nivel tactic de la locotenent la colonel. Dar amploarea sa strategică

¹⁰⁵ James Joyner, „Does the US military really need more strategists?”, *War on the rocks*, 08.11.2018, URL: <https://warontherocks.com/2018/11/does-the-u-s-military-really-need-more-strategists/>, accesat la 12.03.2019.

s-a format în misiunile de la Washington, în poziții de asistent al secretarului adjunct al apărării, asistent al secretarului pentru energie, asistent militar principal al secretarului de apărare și consilier pe probleme de securitate națională. În conformitate cu cerințele sistemului modern de personal, el a servit pentru scurt timp în funcția de comandant al Corpului V și al Comandamentului Forțelor. Dar a devenit președinte al șefilor de stat comuni la 52 de ani, cel mai tânăr ofițer care a deținut acest post până în ziua de azi, la o vârstă în care contemporanii săi își asumau comanda la nivel divizie. De asemenea, el a excelat și ca student, câștigând un MBA la Universitatea George Washington și absolvind primul diferite cursuri.

Generalul (ret.) David Petraeus, cel mai cunoscut general al epocii post-9/11, a avut o carieră mult mai tradițională. El a comandat la toate nivelurile de la locotenent la general de patru stele. Totuși, el a petrecut mult mai mult timp în școală decât contemporanii săi. După ce a absolvit clasa superioară a colegiului militar, a continuat masterul în administrație publică și doctorat în relații internaționale la Școala de Afaceri Publice și Internaționale Woodrow Wilson de la Princeton și ulterior a finalizat o bursă la Georgetown. În plus, a lucrat direct pentru generali influenți.

După cum arată aceste exemple, sistemul educației militare profesionale joacă un rol esențial în producerea strategilor militari. La fel de importantă este, totuși, identificarea ofițerilor cu înțelegere intelectuală și politică pentru a reuși din timp și trimiterea lor în misiuni în care își pot folosi și construi talentul.

CONCLUZII

Mareșalul Helmuth Graf von Moltke, învingător în războaiele de unificare germană din a doua jumătate a secolului XIX, a avut dreptate când, în *Instrucțiunile pentru comandanții superiori*, a scris că „strategia este aplicarea bunului simț pentru desfășurarea războiului. Dificultatea constă în executarea ei”.¹⁰⁶ Clausewitz spunea că „totul în strategie este foarte simplu, dar asta nu înseamnă că totul este foarte ușor”.¹⁰⁷

Strategia nu este nici politică, nici luptă, ci mai degrabă este o punte între ele. Un strateg se poate simți frustrat dacă armata duce un război incorect într-o manieră bună sau duce un război corect într-o manieră greșită. Nu este neapărat nevoie ca experții în politică sau experții în ducerea luptei, să fie experți în strategie. Un strateg trebuie să știe să asocieze puterea militară (efectul strategic) cu scopurile politice. Strategia este dificilă pentru că este cu totul diferită de deprinderile militare sau competența politică.

Strategia este periculos de complexă prin natura ei. Fiecare element sau dimensiune a acesteia are impact asupra altor elemente. De-a lungul istoriei, natura strategiei a rămas constantă, dar caracterul ei a evoluat odată cu schimbările din tehnologie, societate și ideile politice. Succesul în strategie reprezintă nu numai securizarea unei poziții privilegiate într-una sau mai multe dimensiuni ale acesteia, cum ar fi tehnologia, geografia sau leadership-ul, pentru că întotdeauna este posibil ca inamicul să găsească o cale de a compensa puterea efectului strategic. Acesta este motivul principal pentru care dominarea informațională în sensul tehnico-tactic nu prezintă în mod

¹⁰⁶ Caemmerer, *Strategical Science*, p. 276.

¹⁰⁷ Clausewitz, *On War*, p. 178.

cert o garanție pentru victorie. Triumful în război nu este corelat cu tehnologia de înaltă clasă nici cu supremația într-o anumită dimensiune a conflictului.

Este destul de dificil să instruiști strategii. Napoleon Bonaparte spunea: „tacticile, evoluțiile, artileria și știința inginerescă pot fi învățate din manuale, dar cunoștințele despre conducerea unui război pot fi acumulate doar prin studiul istoriei războaielor și luptelor duse de mari generali și prin propria experiență. Nu există reguli concise și precise, totul depinde de caracterul cu care natura l-a înzestrat pe general, calitățile sale eminente, deficiențele sale, natura trupelor, tehnica și armamentul, anotimp și alte sute de circumstanțe care fac lucrurile să nu semene.”¹⁰⁸ Ca și Hanibal, Napoleon a fost bun în câștigarea luptelor dar, în final, s-a dovedit a fi o catastrofă ca strateg. La fel, Germania Imperială, Germania Nazistă, Uniunea Sovietică, Franța Imperială au urmat scopurile politice care au fost necorelate cu mijloacele. Acesta este eșecul în strategie. Problemele de bază în instruirea strategiilor pot fi reduse la faptul că niciun sistem educațional nu poate compensa pe deplin ceea ce natura a creat, așa cum competența extraordinară arătată de politicieni în ascensiune sau militari în anumite situații, nu constituie o dovadă a aptitudinilor lor pentru strategie. Strategul trebuie să fie expert în folosirea amenințării sau folosirea forței pentru scopurile politice, nu în inventarea unor politici de moment sau în ducerea unei lupte cu îndemânare.

Pentru că strategia cuprinde toate aspectele instrumentului militar (printre altele), precum și elemente de politică și societate pe care le deservește, există pericolul ca anumite lucruri să eșueze. Ca exemplu, sursele de conflict care pot afecta performanța strategică pot fi cele ce țin de domeniul militar (incompatibilitate între diferite niveluri ale activității militare și structuri specializate cum ar fi operații, logistică sau asigurarea cu armament) și, probabil cel mai periculos, neconcordanța dintre politică și capacitățile militare. În

¹⁰⁸ Caemmerer, *Strategical Science*, p. 275.

lumea strategilor, spre deosebire de cea a tacticienilor există mai multe șanse pentru erori.

Cultura strategică este de o importanță vitală. Nu există argumente persuasive contrare. Dar o mică teorie parcurge un drum lung într-un domeniu extrem de practic precum studiile strategice. Și cultura nu este un panaceu. Nu există o rețetă care îi poate transforma pe militarii învinși în câștigători. Schimbarea culturală se întâmplă, dar nu se va schimba brusc prin ordine de sus. În cele din urmă, dacă cultura strategică este într-adevăr conceptul momentului, strălucirea ei va dispărea în curând, fiind înlocuită de următoarea soluție minunată la modă a problemelor noastre strategice – „hibrid”.

De obicei este dificil să gândim dincolo de contextul contemporan. Chiar și când se fac eforturi în acest sens, cel mai adesea viitorul este caracterizat „la fel ca astăzi dar puțin mai mult”. Din păcate, neliniaritățile istoriei sau surprizele majore adesea ne înșală așteptările. Ceea ce urmează să sugerăm nu sunt chiar predicții, dar sunt predicții serioase la care merită să ne gândim. Este probabil să asistăm la evoluții geopolitice și de altă natură care au implicații negative grave pentru securitatea noastră. Câteva detalii:

- din punct de vedere geopolitic, dezechilibrul unipolar al puterii de astăzi va fi probabil înlocuit de întoarcerea la balanța bipolară. China, posibil de facto sau o alianță formală cu Rusia, ar putea construi și conduce o coaliție hegemonică antiamericană;

- dacă UE nu înregistrează progrese către adevărata identitate, NATO nu va supraviețui. UE minus Marea Britanie va fi un jucător geopolitic liber, posibil neutru, posibil nu, în lupta pentru putere dintre Statele Unite și China;

- pentru prima dată din august 1945, este foarte probabil ca politica mondială să fie nevoită să facă față consecințelor utilizării nucleare efective, posibil de către un jucător neregulat (un grup terorist sau insurgent), posibil de către o putere regională în disperare.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Chinese Military Encyclopedia*, Beijing: Junshi Kexue Chubanshe, iulie 1997, index. vol. 3, 699.
2. ***, *PLA Handbook*, URL <https://www.dia.mil/FOIA/FOIA-Electronic-Reading-Room/FOIA-Reading-Room-China/FileId/122010/>
3. ARON R., „The Evolution of Modern Strategic Thought”, A. Buchan (ed.), *Problems of Modern Strategy*, London, Chatto and Windus, 1970.
4. BARRY, R. Posen, „The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars”, Ithaca, NY, Cornell University Press, 1984.
5. BETTS, Richard K. „Is Strategy an Illusion?”, *International Security*, vol. 25, nr. 2, Fall 2000.
6. BINGYAN, Li, „Applying Military Strategy in the Age of the New Revolution in Military Affairs”, *The Chinese Revolution in Military Affairs*, Shen Weiguang, China, New China Press, 2004.
7. BRODIE, B., *War and Politics*, New York, Macmillan, 1973.
8. CALLWEL, C.E. L., *Small Wars: Their Principles and Practice*, Lincoln: University of Nebraska Press, 1996.
9. CHACE, Jesse G. „Defining Asymmetric Warfare: A Losing Proposition”, *Joint Force Quarterly* 61 (2nd Quarter 2011).
10. CLAUSEWITZ, C., von, M. HOWARD, P. PARET, *On War*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1976.
11. DUECK, Colin, *Reluctant Crusaders: Power, Culture, and Change in American Grand Strategy*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006.
12. EVANS Tyler Richard, „The Themes of Fear, Honor, and Interest in Thucydides”, *Peloponnesian War* University of Utah, Salt Lake City, Utah, decembrie 2014.
13. FEAVER, Peter, „What Is Grand Strategy and Why Do We Need It?”, *Foreign Policy*, 8 aprilie 2009, URL: <https://foreignpolicy.com/2009/04/08/what-is-grand-strategy-and-why-do-we-need-it/>

14. GADDIS, John Lewis, „What Is Grand Strategy?”, Triangle Institute for Security Studies and the Duke University Program in American Grand Strategy, February 26, 2009.
15. GAYIVORONSKIY F.F.; GALKIN, M.I., *Kultura Voennogo Myshleniya (The Culture of Military Thought)*, Moscow Military Publishing House, 1991.
16. GERRING, John, „What Makes a Concept Good? A Critical Framework for Understanding Concept Formation in the Social Sciences”, *Polity* 31, nr. 3.
17. GRAY Colin, *Modern Strategy*, Oxford, Oxford University Press, 1999.
18. GRAY Colin, *The strategy bridge: theory for practice*, Oxford University Press, 2011.
19. GUANGQIAN Peng, YAO Youzhi, *The Science of Military Strategy*, versiunea în limba engleză, China, Military Science Publishing House, Academy of Military Science of the Chinese People's Liberation Army, 2005.
20. HALLE, Louis J., *The Elements of International Strategy*, Lanham, MD, University Press of America, 1984.
21. HOFFMAN, Frank G., *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, decembrie 2007.
22. HUNTINGTON, Samuel P., *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, New York, Vintage Books, 1964.
23. IKLÉ F.C., „After Detection – What?”, *Foreign Affairs*, 39, 1961.
24. IVANOV, B. Sergey, *Voennyi Entsiklopedicheskiy Slovar' (Military Encyclopedic Dictionary)*, 2003, Moscow Military Publishing House, vol. 7.
25. KILCULLEN, David J., *Counterinsurgency*, London: Hurst & Company, 2010.
26. KOZLOV S.N., *The Officer's Handbook*, Ministry of Defense Publishing Company, Moscow, 1971, publicat în engleză de United States Air Force, 1971.
27. MAO, Tse-Tung, „Problems of Strategy in China's revolutionary war”, *Selected Works of Mao Tse-Tung*, China: 936, URL: www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/mswv1_12.htm
28. MARSHALL, George C. (General), Speech at Princeton University, 22.02.1947, URL: <https://www.marshallfoundation.org/library/digital-archive/6-026-speech-princeton-university-february-22-1947/>
29. MITCHELL, C. „Notes On Leadership & Strategy from Clausewitz”, URL: <http://www.csun.edu/~hfmgt001/Clausewitz.htm>
30. OGARKOV, N.V., *Voennyi Entsiklopedicheskiy Slovar' (Military Encyclopedic Dictionary)*, 1983, Moscow, Military Publishing House.

31. PADERIN, A.A., „Policy and Military Strategy: A Unity Lesson”, *Voennaya Mysl' (Military Thought)*, nr. 2/2006.
32. POPESCU, Ionuț, *Emergent Strategy and Grand Strategy*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2017.
33. REICH, Simon, DOMBROWSKI, Peter, *The End of Grand Strategy: US Maritime Operations in the 21st Century*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2017.
34. ROBERTS, Andrew, *Masters and Commanders: How Roosevelt, Churchill, Marshall and Alanbrooke Won the War in the West*, London, UK, Allen Lane, 2009.
35. RYABCHUK, V.D., „Problems of Military Science and Military Forecasting under Conditions of an Intellectual-Informational Confrontation”, *Voennaya Mysl' (Military Thought)*, nr. 5/2008.
36. RYABCHUK, V.D.; NICHIPOR, V.I., „The Role and Place of Forecasting and Foresight in the System of Planning Operations and Combined-Arms Battles”, *Voennaya Mysl' (Military Thought)*, nr. 10/2007.
37. SARTORI, Giovanni, „Guidelines for concept analysis”, *Concepts and Method in Social Science*, New York, NY:Routledge, 2009.
38. SARTORI, Giovanni, „The Tower of Babel”, *Concepts and Method in Social Science*, edited by David Collier and John Gerring, New York, NY: Routledge, 2009.
39. SILOVE, Nina, „Beyond the Buzzword: The Three Meanings of ‘Grand Strategy’ ”, *Security Studies* 27, nr. 1, 2018.
40. SIMPSON Emile, *War from the Ground Up: Twenty-First-Century Combat as Politics* London, Hurst & Company, 2012.
41. SMITH Rupert, *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*, London, Penguin Books, 2006.
42. SMITH, Rupert, *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*, London: Penguin Books, 2006.
43. SOKOLOVSKIY, V.D., *Soviet Military Strategy*, Third Edition, 1968.
44. TYUSHKEVICH, S., „The Methodology for the Correlation of Forces in War”, *Military Thought*, nr. 6/1969, tradus în limba engleză în *Selected Readings from Military Thought: 1963-1973*, vol. 5, partea II.
45. Van CREVELD, Martin, *The Transformation of War*, New York: The Free Press, 1991.
46. WANG, Xingsheng, „Chinese Intellectuals Paying Close Attention to Military Issues: Tradition and Its Impact on Military Culture”, *China Military Science* 6, 2002.

47. YARGER Harry R., *Strategy and the National Security Professional: Strategic Thinking and Strategy Formulation in the 21st Century* (Westport: Praeger Security International, 2008).
48. ZABECKI, David T., *Chief of Staff: The Principal Officers Behind History's Great Commanders*, 2 vol., Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2008.
49. ZAVYALOV, I., „Evolution in the Correlation of Strategy, Operational Art, and Tactics”, *Military Thought*, nr. 11/1971, *Selected Readings from Military Thought* vol 5, partea II.
50. ZOLOTAREV, V.A., *Istoriya Voennoy Strategii Rossii The History of Military Strategy in Russia*, Moscova, Kuchkovo Pole, 2000.

**EDITURA
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”**

Redactor: Iulia Cojocaru
Tehnoredactor: Liliana Ilie
Coperta: Andreea Gîrtonea

Lucrarea conține 98 de pagini.

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Tel.: +41.021.319.56.49, Fax: +41.021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <http://cssas.unap.ro>